

T.C.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Plastik Sanatlar Anabilim Dalı

**19 ve 20. YÜZYIL SANAT AKIMLARININ
TAKİ TASARIMI ÜZERİNE ETKİLERİ**

Cemalettin ŞEN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Prof. Dr. Nurcan PERDAHCI

İstanbul, 2022

**19 ve 20. YÜZYIL SANAT AKIMLARININ
TAKI TASARIMI ÜZERİNE ETKİLERİ**

Cemalettin ŞEN

Plastik Sanatlar

Yüksek Lisans Tezi

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

2022

“Cemalettin ŞEN” tarafından hazırlanmış ve 12/12/2022 tarihinde sunulmuş “19 ve 20. YÜZYIL SANAT AKIMLARININ TAKI TASARIMI ÜZERİNE ETKİLERİ” başlıklı tez Plastik Sanatlar Anabilim Dalında Türkçe Yüksek Lisans Tezi olarak **oy birliği** ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nurcan PERDAHCI

Danışman

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Nurcan PERDAHCI

Güzel Sanatlar ve Tasarım
Fakültesi Plastik Sanatlar
Bölümü

Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Leyla ULUSMAN

Güzel Sanatlar ve Tasarım
Fakültesi Takı Tasarımı
Bölümü

Altınbaş Üniversitesi

Doç. Dr. Meliha Sözeri ÖZATALAY

Güzel Sanatlar ve Tasarım
Fakültesi Heykel Bölümü

İstanbul Teknik Üniversitesi

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak bütün şartları sağladığını beyan ederim.

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü kabul tarihi:12/12/2022

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak edinildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde, bu çalışmada, orijinal olmayan tüm materyalleri ve sonuçları tamamen alıntı yaptığımı ve referans gösterdiğimi de beyan ederim.

Cemalettin ŞEN

İmzası

XXXXXXXXXX

ÖZET

19 ve 20. YÜZYIL SANAT AKIMLARININ

TAKI TASARIMI ÜZERİNE ETKİLERİ

ŞEN, Cemalettin

Yüksek lisans, Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı, Altınbaş Üniversitesi,

Danışman: Prof. Dr. Nurcan PERDAHCI

Tarih: Aralık, 2022

Sayfa: 97

Takı kültürünün ortaya çıkışı, gelişimi, üretim yöntem ve teknikleri, toplumsal etkileri gibi merak uyandıran konuların gün yüzüne çıkarılması için takıyı araştırırken dönem uygarlıklarının sosyo-kültürel yapıları, sosyo-ekonomik yönleri gibi çeşitli dokuları anlamamıza yardımcı birçok konu hakkında bilgi sahibi oluruz. Dolayısıyla bir toplumun her yönüyle anlaşılabilmesi için takı kavramını anlamak kaçınılmazdır.

Çalışmamda ilk olarak takı kavramının genel çerçevesini çizdikten sonra, tarihsel süreç içerisinde antik dönemlerden günümüze değin takıların macerasını yansıtılmıştır. Bir sonraki bölümde, Sanayi Devrimi' nin de yaşandığı 19. yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyılın ilk yarısına kadar büyük değişikliklerin yaşandığı sanat akımlarının (Arts Crafts, Art Nouveau, Art Deco özelinde) sanat dünyasını kökten değiştirmesi ve bu değişim süreçleri incelenmiştir. Üçüncü bölüme geldiğimizde birçok sanat alanının etkilendiği gibi Art Craft, Art Nouvea, Art Deco gibi dönem kuyumculuk sanatının da bu süreçte nasıl değiştiği ele alınmıştır. Son bölümde de dönem mücevher dünyasına yön veren firmalar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Takı Kültürü, Art Crafts, Art Nouveau, Art Deco, Sanayi Devrimi

ABSTRACT

19 ve 20. YÜZYIL SANAT AKIMLARININ TAKI TASARIMI ÜZERİNE ETKİLERİ

ŞEN, Cemalettin

M.A, Art and Design Department, Altınbaş Üniversitesi

Supervisor: Prof.Dr. Nurcan PERDAHCI

Date: December,2022

Pages: 97

While researching jewelry to reveal intriguing issues such as the emergence, development, production methods and techniques, and social effects of jewelry culture, we learn about many topics that help us understand various parts such as the socio-cultural structures and socio-economic aspects of the civilizations of the period. Therefore, it is inevitable to understand the concept of jewelry in order to understand a society in all aspects.

In my study, after the general framework of the concept of jewelry was drawn first, the adventure of jewelry in the historical process from ancient times to the present has been examined. In the next section, It the art movements (in particular Arts Crafts, Art Nouveau, Art Deco) that experienced great changes from the second half of the 19th century, when the Industrial Revolution took place, to the first half of the 20th century, radically changed the art world and these processes of change.

examined. When we come to the third part, it is discussed how the art of jewelry such as Art Craft, Art Nouvea, Art Deco changed in this process, as many art fields were affected. In the last section, the companies that give direction to the jewelry world of the period were examined.

Keywords: Jewelry Culture, Art Crafts, Art Nouveau, Art Deco, Industrial Revolution

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	v
ABSTACT.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1. TAKI TARİHİNE GENEL BAKIŞ.....	3
1.1.1. Takı Kavramı.....	3
1.2. TARİH ÖNCESİ ÇAĞLARDA TAKI VE KUYUMCULUĞUN DOĞUŞU.....	5
2. ENDÜSTRİ DEVRİMİ SONRASI YENİ ARAYIŞLAR.....	41
2.1. ENDÜSTRİ DEVRİMİNE GENEL BAKIŞ.....	41
2.2. ART AND CRAFT HAREKETİ.....	42
2.3. ART NOUVEAU HAREKETİ.....	43
2.4. ART DECO HAREKETİ.....	46
3. 19.VE 20. YÜZYIL SANAT AKIMLARINDA TAKI TASARIMI.....	51
3.1. ART CRAFT SANAT AKIMINDA TAKI TASARIMI.....	51
3.2. ART NOUVEAU SANAT AKIMINDA TAKI TASARIMI	57
3.3. ART DECO SANAT AKIMINDA TAKI TASARIMI.....	62
4. 19 ve 20. YÜZYIL SANAT AKIMLARININ GÜNÜMÜZ TAKI TASARIMINDA BIRAKTIĞI ETKİLER	71
4.1. CARTIER CO.....	71
4.1.1.Üçlü Yüzük.....	71
4.1.2. Panter Broş.....	72
4.1.3. Tutti Frutti Takıları.....	72
4.2. VAN CLEEF & ARPLES.....	74
4.3. FOUQUET.....	77
4.4. LALIQUE.....	79
4.5. TIFFANY CO.....	81
4.6. BOUCHERON.....	83

5.SONUÇ.....	85
REFERANSLAR.....	86

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: Boğalar Salonu , Lascaux Mağarası, Fransa	4
Şekil 1.2: Kolyenin rekonstrüksiyonu ve Nassarius kabuğu Blombos Mağarası (Güney Afrika).....	5
Şekil 1.3: 72 adet yassı kemik boncuktan oluşan zincirli kolye British Museum.....	6
Şekil 1.4: Dövülmüş sacdan altın yüzük şeklinde muska, Neolitik dönem (MÖ 4500-3300).....	6
Şekil 1.5: Bakır elementi	7
Şekil 1.6: Değirmen-tepe Höyüğü damga mühürleri.....	8
Şekil 1.7: Taş parçaları ve Spondylus türü midye kabukları ile dizilmiş kolye.....	9
Şekil 1.8: Guennol Yıldız Avcısı idoli, (Mermer, 22.9 cm)	10
Şekil 1. 9: Kapalı kalıp döküm tekniği	12
Şekil 1.10: Tas - yarım küre şeklinde Repousse (kakma) tekniğiyle dekore edilmiş	13
Şekil 1.11: Kraliçe Pu-abı' nin mezar buluntularından takı örnekleri	14
Şekil 1.12: Telkari tekniğiyle üretilmiş altın boncuk.....	15
Şekil 1.13: Asur dönemi gerdanlık	15
Şekil 1.14: Asur dönemi gerdanlık detayı	16
Şekil 1.15: Hitit dönemi uçan kartal ve sarkıt diskli altın kolye.....	16
Şekil 1.16: Gümüş Geyik Riton	17
Şekil 1.17: Gümüş Geyik Riton Rölyefi	18
Şekil 1.18: Kemer parçası	18
Şekil 1.19: Altından aslan başlı bronz bilezik.....	19

Şekil 1.20: Bronz Fibula.....	20
Şekil 1.21: Dünyanın ilk altın parası (metalurjik bir zafer).....	21
Şekil 1.22: Kral Kroisos hazinesinden meşe palamudu formunda gerdanlık	21
Şekil 1.23: Koç başlı altından bilezik.....	22
Şekil 1.24: Dört atlı savaş arabası.....	23
Şekil 1.25: Eros Uçlu Küpe.....	24
Şekil 1.26: Altın, granat ve akikden oluşan kolye ve küpeler.....	25
Şekil 1.27: Herakles düğümü kesitli kolye.....	26
Şekil 1.28: Afrodite ve Eros işlemeli altın mühür yüzük.....	26
Şekil 1.29: Hilal şeklinde altın kolye	27
Şekil 1.30: Altıgen şeklinde altın kolye.....	28
Şekil 1.31: Zümrüt, carnelian, bantlı oniks ve altın kolye	29
Şekil 1.32: Fransa' nın Büyük Kameo' su	29
Şekil 1.33: Mine ve altından kutsal haç.....	30
Şekil 1.34: Yarı değerli ve değerli taşlarla bezenmiş bilezik.....	31
Şekil 1.35: Değerli ve yarı değerli taşlarla süslenmiş altın taç.....	32
Şekil 1.36: Theodora Mozaïği	32
Şekil 1.37: Altın mühür yüzük	33
Şekil 1.38: Bir çift altın sepet küpe	34
Şekil 1.39: Altın ve gümüşten yüzük	34
Şekil 1.40: Değerli ve yarı değerli taşlardan altın savat işi kolye	35
Şekil 1.41: Değerli ve yarı değerli taşlardan ve altın gerdanlık	36
Şekil 1.42: Değerli ve yarı değerli taşlarla bezeli gümüş gerdanlık.....	37

Şekil 1.43: Zümrüt ve elmaslarla bezenmiş Topkapı Hançeri	38
Şekil 1.44: Demir, turkuaz, yakut ve altından tören miğferi	39
Şekil 1.45: Kaşıkçı Elması.....	40
Şekil 1. 46: Kaşıkçı Elması.....	40
Şekil 2.1: 1851 Büyük Sergi’ sinin yapıldığı Kristal Saray.....	42
Şekil 2.2: Paris Port Dauphine metro istasyon girişi	45
Şekil 2.3: Paris Port Dauphine metro istasyon girişi duvar detayı	45
Şekil 2.4: Societé des Artistes Décorateurs (Dekoratif Sanatçılar Derneği)	46
Şekil 2.5: Uluslararası Modern Dekoratif ve Endüstriyel Sanatlar Sergisi kartpostalı	47
Şekil 2.6: Chrysler Binası.....	48
Şekil 2.7: SpaceX tarafından yaptırılan Art Deco tarzı kurgusal Mars turizm afişi.....	49
Şekil 3.1: John Paul Cooper tasarımı altın, yakut, inci, ametist, krisopraz gerdanlık	52
Şekil 3.2: Sybil Dunlop tasarımı ametist, turkuaz, granat ve gümüşten broş.....	53
Şekil 3.3: Charles Robert Ashbee tasarımı broş.....	54
Şekil 3.4: Charles Robert Ashbee tasarımı gümüş, turkuaz ve mineli broş.....	54
Şekil 3.5: Mr & Mrs Arthur Gaskin tasarımı gümüş, opal ve mineli broş.....	55
Şekil 3.6: Mr & Mrs Arthur Gaskin tasarımı eskiz çizimleri	56
Şekil 3.7: Lalique tasarımı Yusufçuk broş	58
Şekil 3.8: Lalique tasarımı boynuz, emaye, altın ve gümüşten tarak.....	59
Şekil 3.9: Georges Fouquet tasarımı altın, yakut, inci ve mineli broş	60
Şekil 3.10: Henri Vever tasarımı kolye.....	61
Şekil 3.11: Lucien Gaillard tasarımı mine ve zümrüitten yusufçuk yüzük.....	61
Şekil 3.12: Skarabe (bok böceği) formulu değerli taşlar, altın ve platinden broş.....	63

Şekil 3.13: Art Deco tarzı elmas, safir ve platinden bilezik.....	63
Şekil 3.14: Van Cleef & Arpels tasarımı yakut, elmas ve platinden krizantem broşu.....	64
Şekil 3.15: Art Deco dönemi çıkarılabilir klipsli pırlanta ve platinden bileklik.....	65
Şekil 3.16: Cartier tasarımı elmas, inci ve platin tokalı kolye detayı.....	65
Şekil 3.17: Cartier tasarımı elmas, inci ve platin tokalı kolye.....	66
Şekil 3.18: Raymond Templier tasarımı elmas, zümrüt, lapis lazuli yüzük	67
Şekil 3. 19: Raymond Templier tasarımı elmas, mine ve platinden broş.....	67
Şekil 3. 20: Jean Despres tasarımı altın, oniks, amazonit ve gümüşten yüzük.....	68
Şekil 3. 21: Jean Despres tasarımı gümüş ve altından yüzük.....	68
Şekil 3. 22: Jean Dunand tasarımı Zürafa boyun halkaları.....	69
Şekil 3. 23: Jean Dunand tasarımı yumurta kabuğu, mine ve altından bilezik.....	70
Şekil 3. 24: Jean Dunand tasarımı yumurta kabuğu, mine ve şeffaf vernikli cep saati.....	70
Şekil 4.1: Cartier Tasarımı Trinity Yüzük.....	71
Şekil 4.2: Cartier Tasarımı Panter Broş	72
Şekil 4.3: Cartier Tasarımı Tutti Frutti bileziği.....	73
Şekil 4. 4: Kral George V ve Kraliçe Mary’ nin taç giyme töreni.....	73
Şekil 4. 5: Cartier tasarımı Halo elmas taç.....	74
Şekil 4.6: Van Cleef & Arpels fermuarlı kolye.....	75
Şekil 4.7: Van Cleef & Arpels fermuarlı bilezik.....	75
Şekil 4.8: Van Cleef & Arpels tasarımı Ludo bilezik	76
Şekil 4.9: Van Cleef & Arpels tasarımı Cadenas saat.....	76
Şekil 4.10: Georges Fouquet tasarımı Üç Yengeç broşu.....	77
Şekil 4.11: Georges Fouquet tasarımı zümrüt, onyx ve pırlanta askılı kolye.....	78

Şekil 4.12: René Lalique tasarımı boynuz ve altından saç tarağı.....	79
Şekil 4.13: René Lalique tasarımı bir kolye bağlantı parçası	80
Şekil 4.14: Rene Lalique tasarımı altın, mine ve ametistten horoz diadem.....	80
Şekil 4.15: Tiffany model nişan yüzüğü eskizi	81
Şekil 4.16: Tiffany tasarımı İris broş.....	82
Şekil 4.17: Tiffany tasarımı mine, pırlanta, altın	82
Şekil 4.18: Tiffany tasarımı mine kuvars ve platinden Papyon broş.....	83
Şekil 4.19: Boucheron tasarımı pırlanta, safir ve zümrüt Tavuskuşu Tüyü kolye.....	83
Şekil 4.20: Boucheron tasarımı elmas, safir ve mineli broş	84
Şekil 4.21: Yeşim, lapis-lazuli, mercan, turkuaz, elmas ve platinden broş.....	84

1. GİRİŞ

İnsanlığın tarih öncesi zamanlarda metalleri işlemeyen çok önce başlayan serüveninde takılar değersiz malzemelerden yapılmıştır. O zamanlar insanların deniz kabukları, çakıl taşları gibi ulaşabildikleri yerel malzemeleri ve avcı toplumlarında hayvan dişlerini, pençelerini, derilerini takı yapmak için kullandıklarını yapılan arkeolojik kazılardan öğrenmekteyiz. Mevcut örnekler, parçaların karmaşık geometrik desenlerle ve daha sonra zoomorfik görüntülerle oyulduğunu ya da kazındığını bize göstermektedir. Buradan anladığımız, takıların dekoratif sanatın erken bir biçimi olduğudur. İnsanlık tarihi kadar eski olan takı kavramı iyi anlaşıldığında, geçmiş medeniyet ve uygarlıkların kültürel, sosyal, toplumsal hayatlarına ışık tutacaktır. Kendilerini tüylerle ve deniz kabuklarıyla süsleyen ister ilkel dönemde mağaralarda yaşayan insanlar olsun, isterse de sarayında taç takan kraliçe olsun mücevhere yüklenilen bir anlam arayışı vardır. Sadece birey olarak kim olduğumuzu ifade etmekle kalmaz, takı aynı zamanda tarihi ve değişen-gelişen hayatı da anlatır.

Tarih öncesi çağlarda ve çağdaş kültürlerde takı sadece beden için bir süs değil, aynı zamanda bir iletişim aracıdır. Hiyerarşi, prestij ve güç, bir bireyin toplumdaki statüsünü doğrulayabilen mücevherlerle ifade edilir. Başlangıçta bir süs gibi görünen şey, topluma veya bireye bağlılığı ifade ediyordu. Takı, ölümden sonraki hayat için ve uygarlıkların çeşitli inançları doğrultusunda ölen kişiyle beraber gömülerek tanrı ya da tanrıçalarına sunulmuştur. Aynı zamanda kişisel sevgi ve sadakatin bir işareti olarak takılırdı. Bireyin yaşadığı toplumda reşit sayılabilme kabiliyeti takının kökenine kadar uzanır ve 20. yüzyıla kadar devam eder. Çağdaş kültürlerde bile insanlar şans getirdiğine inandığı takısını takarak inançsal boyutunu sürdürmektedir. Takının köklü bir değişim geçirdiği yirminci yüzyılın ortalarına kadar olan tarihi boyunca görüyoruz ki her ne sebeple olursa olsun takı hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.

Sanayi Devrimi' nin etkileri ve orta sınıfın yükselişi ile artık aristokrasi gücünü tamamen kaybederek burjuvazi sınıfı yeni karar mekanizması haline gelmiştir. Öyle ki artık paraya yön verenler yeni kural koyucular olmuşlardır. Endüstriyel devriminin sunduğu imkanlar dahilinde ulaşım sektörünün gelişmesine bağlı olarak artık dünya giderek küreselleşmeye başlamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde, günümüzün ünlü kuyumcuları Avrupa' nın başkentlerinde şubeler açarak mücevheri de küresel hale getirmişlerdir.

Sanat dünyasındaki belirleyici yenilikler 1. Dünya Savaşı tarafından ciddi bir kesintiye uğramıştır. Eşini savaşa gönderen kadınlar hayatta kalabilmek için iş bulmak zorunda kalmışlardır. Kadınların üretime katılmaları onlara farklı özgürlükler sunmuştur. 1920' li yıllara gelindiğinde, zarif yaşam tarzı ve lüks yeniden hüküm sürmeye başlamış, bu yaşam tarzları ise o dönemin mücevherlerine yansımıştır. Elmaslar ve değerli taşlar, Kübizm ve Fütürizm gibi sanat akımlarını anımsatan zıt renklerde stilize kompozisyonlar oluşturmuştur. Afrika ve Mısır' ın egzotizmi kuyumcuları da cezbetmiş, bu havayı yansıtan eserlerin oluşmasını sağlamıştı. 1929' da Wall Street' teki borsanın çöküşü gibi olaylar, İkinci Dünya Savaşı' nda olduğu gibi, dünyada küresel bir ekonomik etki yarattı. Dolayısıyla mücevher dünyası inişli çıkışlı dönemler geçirse de değişim ve gelişimindeki hızını asla kaybetmeden günümüze kadar devam etmiştir. Değişimin çok hızlı yaşandığı günümüz dünyasında da teknolojinin imkanlarıyla beraber gelişim hızını kesmeden varlığını devam ettirmektedir.

1.1 TAKI TARİHİNE GENEL BAKIŞ

1.1.1Taki Kavramı

Takı; kıyafeti tamamlayan, vücut ile giysi unsurlarını birleştiren bir bağlayıcı eleman aynı zamanda bir araçtır. Bu kimi zaman süs, kimi zaman işlevsel, kimi zamansa inanç noktasında bir koruyucu olarak tercih edilen nesnedir. Farklı malzeme ve çeşitli üretim yöntemleriyle meydana gelen takı insanlığın bedeninde farklı amaçlar için asırlardır sergilenmektedir(Türe, 2011, s. 65).

‘Takı’, takmak kelimesinden gelmektedir. Mücevher veya ziynet eşyası olarak da adlandırılan takı, insanların süslenmek amacıyla kullandıkları çeşitli taş, maden, doğa ürünleri ve buna benzer malzemelerden yapılmış olan kullanım eşyalarıdır(Özbaşı,1993,s.13).

Mücevher kelimesi, on üçüncü yüzyılda Eski Fransız jouel' den İngilizceleştirilen ve oyun anlamına gelen Latince jocale kelimesine kadar uzanan ‘jewel’ kelimesinden türetilmiştir.

İnsanların süslenme gereksinimleri en ilkel şeklinden en gelişmişine kadar olan takıyı takmak-takıştırmak-yakıştırmak gibi kavramları ortaya çıkarmıştır. Ziynet eşyası diye de adlandırdığımız takının temelinde süslenme yatmaktadır. Takıyı süsleme-form-malzeme üçleminin oluşturduğu düzenin yanısıra, gerekli teknik olanakları ve ustalığı kullanarak ortaya koyduğumuz fonksiyonel kullanım eşyası olarak tanımlayabiliriz(Arkun,1984,s.11).

Mücevher, cevherle çevrili olan demektir. Yani değerli taş ve madenlerle çevrili olan büyüklü küçüklü tüm eşyalar mücevherdir(İrepoğlu,2016,s.27).

Mücevherler, genellikle benzersiz ve değerli parçalar içeren ve ekonomik değeri yüksek değerli malzemelerden (değerli metaller veya değerli taşlar gibi) yapılmış kolye, yüzük, küpe, broş gibi kişisel birer süsler. İnsan, eski zamanlardan beri hiyerarşik derecelerin kurulmasını veya önemli konumların atfedilmesini gerektiren bir topluluk içinde nadirliği veya zor bulunmasından dolayı, önem ve saygınlık kazandıran nesnelerle kendini süslemeye çalışmıştır.

Mücevherin serüveni insanlık tarihi kadar eskidir. Her uygarlıkta varlığını sürdüren ve en incelikli ifade aracı olan mücevherlere tarih boyunca derin anlamlar yüklenilmiş, öyle ki bazı mücevherlerin simgesel değeri maddi değerini kat kat aşmıştır. Mücevher değişen sanatsal üslupların da hem en karmaşık, hem de en derin yansıma yoludur; aynı zamanda mücevherdeki gelişimleri izlemek, toplumsal tarihi, değişimi de izlemektir aslında(İrepoğlu, 2013,s.17).

İlkel topluluklardan kentleşmiş toplumlara geçişte mücevherlerin serüvenini takip ettiğimizde medeniyetler, toplumlar ve bireyler hakkında çok çeşitli bilgilere ulaşabiliyoruz. Tarih boyunca mücevherler, geçmişten günümüze insanlar arasında etkileşim, iletişim aracı ve sosyal statü belirleme aracı olmuştur. Kıymetli taş ve metallerden yapılan takılar, ait oldukları dönemin sanatsal üslubunu yansıtarak, güzelliğin simgesi ve yönetici sınıfın sosyal statüsünü sergilemenin bir aracı haline gelmiştir. Mücevherler, bir kültürün hem aracısı hem de moderatörü olmuştur.

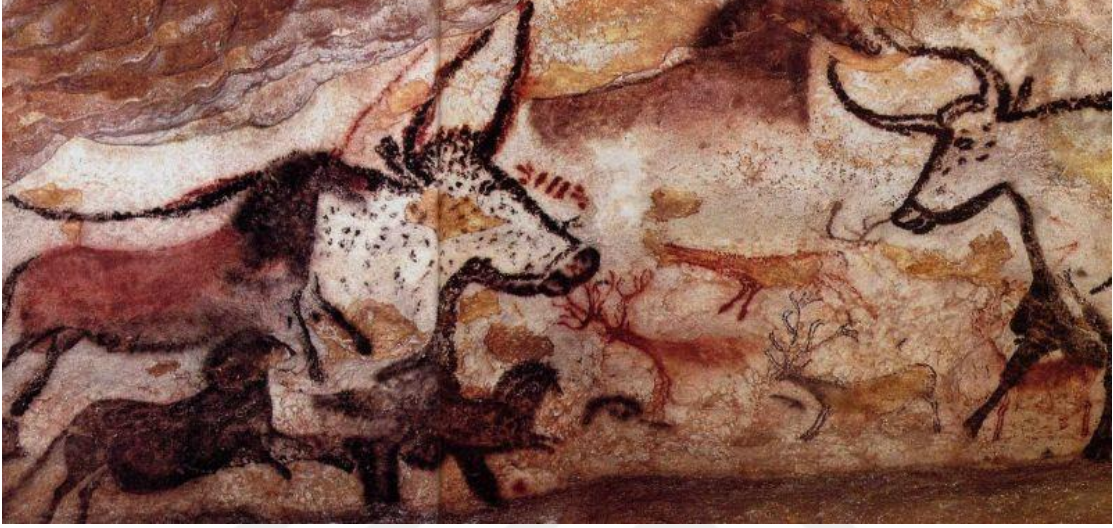
Mücevherin şekli, kullanılan materyal ve üretim teknikleri o topluma ait sosyal yapı, dini yapı, kültürel yapı ve ekonomik yapı gibi bir takım göstergeleri ortaya koyar. Tabii ki eski günlerde takılan takılar bugünün üretim sistemi gibi üretilmemiştir. Eski insanlar tüylerden, kemiklerden, deniz kabuklarından ve renkli çakıllardan takılar yapardı. Zaman geçtikçe, gelişen teknoloji zanaatkarların kullandığı malzeme ve tekniği değiştirdi.

Değişen ve gelişen malzeme, teknik ve yöntem takının kullanım amacına aynı yeniliği getiremedi. Takı her zaman bir statü, zenginlik göstergesi, siyasi güç, rütbe ve dini ifade sembolü olarak kullanılmaya devam etti. Çoğu zaman kişinin kendisini kelimelerle ifade etmesine bile gerek kalmazdı. Tarih öncesi dönemlerde kullanılan malzeme, günlük yaşamda kullanılan, gözlerinin önünde ki materyali değerlendirme düşüncesiyle oluşurken, çeşitli şmedeniyetleri incelediğimizde takıyı yaparken kullanılan malzemenin değerli maden ve taşlardan oluşuyor olması ise sanat açısından bir bakış açısı kazandırmıştır.

Birkaç bin yıllık takı geleneği ve teknikleri, kendinden sonraki Avrupa medeniyetleri için sağlam bir temel oluşturmuş oldu. Bu sağlam temel her türlü moda rüzgarından kendine yön bulmayı başarmıştır. Bu durum bize gösteriyor ki; insanlık tarihi var olduğu sürece, takı, medeniyetlerin ayrılmaz birer parçası olmayı başarmıştır.

1.2. TARİH ÖNCESİ ÇAĞLARDA TAKI VE KUYUMCULUĞUN DOĞUŞU

Mağara yaşamının bir parçası olan doğa ile iç içe olan insanın ürettiği ilk takı örnekleri bu dönemde görülmektedir. Paleolitik dönemle beraber insan alet kullanmaya başlamış ve resim, heykel ve takı gibi alanlarda örnekler vermeye başlamışlardır.

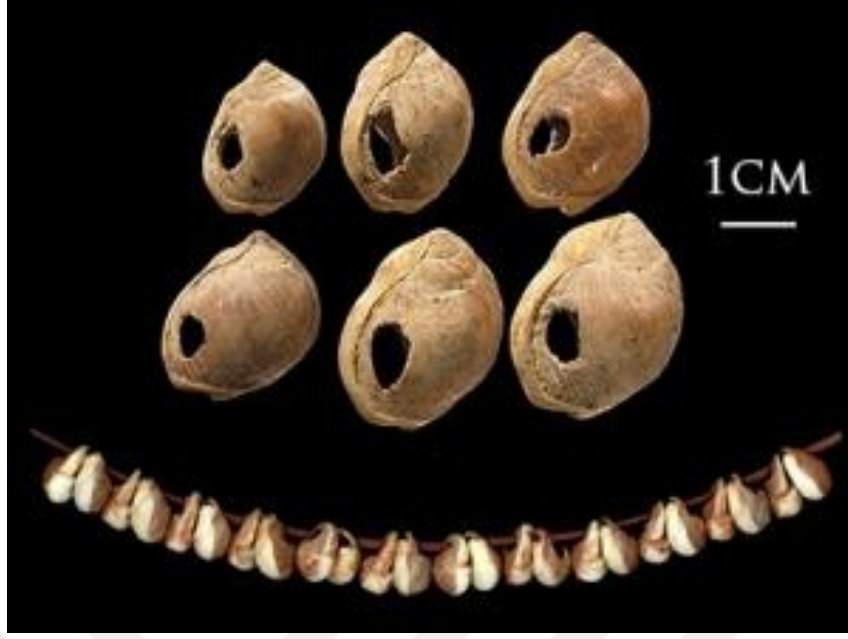
Şekil 1. 1: Boğalar Salonu, Lascaux Mağarası, Fransa

([https://arkeofili.com/tarih-oncesi donemden-11-magara-sanati/](https://arkeofili.com/tarih-oncesi-donemden-11-magara-sanati/) Erişim Tarihi ve Saati: 01.05.2021/11:30)

Takı insan ırkının gelişiminde hayati bir öneme sahiptir. Paleolitik dönem takıları sade görünümlü olup içerdiği mana ve kendisine yüklenilen anlam bakımından oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir. Avcı ve göçebe yaşam koşullarının getirdiği korkuları yenmesi, avcı olan insana iyi şans getirme düşüncesi ve atıfta bulunulan hayvanın yeteneklerinin kazanılması gibi çok çeşitli amaçları olsa da aynı zamanda bu nesnelerin süslenmek ve beğenilmek için kullanıldığı görülmektedir.

“Paleolitik dönemde hayvan dişleri, kemik, geyik boynuzu ve fildişinden yapılmış dairesel, oval veya uzun delikli boncuklar süslemek için kullanılmıştır.”(Aydın,2013,s.25)

Paleolitik dönemde insan, takıları taşlardan, kemik parçalarından, deniz kabuklularından, hayvan dişlerinden yapmışlardır. Boncuk formu kullanılan bütün takılarda görülmektedir. İlk aşamada bu boncuklar çeşitli kabuk, hayvan diş ve kemiklerini taş ile delme-kesme teknikleri kullanılarak oluşturulmuştur. Daha sonra bu boncukları hayvan derisinden ya da bitki köklerinden elde edilen iplere dizi şeklinde kolye yaparak kullanmışlardır.

Şekil 1. 2: Kolyenin rekonstrüksiyonu ve Nassarius kabuğu Blombos Mağarası

(<https://trc-leiden.nl/trc-needles/techniques/beadworking/shell-beadwork> Erişim Tarihi ve Saati:01.05.2021/13:00)

Toplumların avcı-toplayıcı yaşam tarzından yerleşik hayat tarzına geçişi yaklaşık olarak M.Ö 8000’lerde Neolitik Çağ ile başlamıştır. Değişen bu yaşam tarzında insanlık tarım ve hayvancılığı başlatarak inanılmaz bir gelişim göstermiştir.

Neolitik’ in başlangıcı için tek bir tarih yoktur. Yakın Doğu’ da tarım M.Ö 9.000 civarında, Güneydoğu Avrupa’ da M.Ö 7.000 civarında ve daha sonra diğer bölgelerde başlamıştır. Belirli bir bölgede bile tarım farklı zamanlarda gelişmiştir. Örneğin, tarım ilk olarak Güneydoğu Avrupa’ da M.Ö 7.000 civarında, Orta Avrupa’ da M.Ö 5.500 civarında ve Kuzey Avrupa’ da M.Ö 4.000 civarında gelişti. Doğu Asya’ da ise Neolitik Dönem, M.Ö 6000’ den 2000’ e kadar uzanır.

“Verimli hilalden yayılan neolitik devrim, M.Ö 7000’ lerde Hindistan’ ın İndus Vadisine, M.Ö 6000’ lerde Mısır’a, M.Ö 6500’ lerde Yunanistan’ a, M.Ö 5000’ lerde Avrupa içlerine yayılır. Çin’ de ise M.Ö 7500’ lerde bağımsız olarak doğup gelişir.”(Diamond,20002)

Taş süslemeler düzdür ve basit şekillerdedir, genellikle halkalar veya asmak için kısa delinmiş bir gövdeye sahip küçük diskler. Kolye veya küpe olarak kullanıldılar. Boncuklar, bilezikler ve düğmeler kemik veya kabuktan yapılmıştır.

Şekil 1. 3: 72 adet yassı kemik boncuktan oluşan zincirli kolye

(https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1938-0101-62 Erişim Tarihi ve Saati:01.05.2021/13:45)

Neolitik dönemde kullanılan malzemelerde ki dayanıklılık, ölümden sonraki yaşam içinde devam edilebilirlik açısından önem taşımaktaydı. Deniz kabukları, hayvan kemikleri ön plandadır. Nadiren kilden yapılmış heykelcikler ve madenden yapılmış takılar mevcuttur. Dönem sonlarına doğru takı örneklerinde çok az da olsa maden kullanımı (gümüş ve altın) görülmektedir.

Şekil 1. 4: Dövülmüş sacdan altın yüzük şeklinde muska

(<https://www.namuseum.gr/en/collection/syllogi-neolithikon-archaiotiton/> Erişim Tarihi ve Saati:01.05.2021/19:00)

Bu tür pandomtifierin, halkanın gövdenin altındaki kısımdaki iki kabartma meme ile gösterildiği gibi, muhtemelen dişi olan insan figürlerini betimlediği düşünülmektedir.

Bu dönemde boncuk, pandomtif ve yzkl idoller de kullanılan detaylar, malzemelerin işiiliği zanaatkarlar tarafından büyük bir ustalıkla yapıldığını kanıtlamaktadır.

“Hellen dilinde bakır anlamına gelen khalkos ve taş anlamına gelen lithos’ dan, Khalkolithikos bişiiminde tretilmişi iken, sözcük Fransızca’ ya chalcolithique diye uyarlanmışi ve oradan Türk aydınlarının diline Kalkolitik olarak geşiimiştir” (Değirmencioğlu ve Ahipaşaoğlu, 1999, s. 87)

Metalin kademeli olarak kullanıldığı ve taşın hala ana unsur olduğu bu dönem aslında Tunç Çağına doğru bir geşiş dönemi olduğu da düşünülmektedir.

Bakır, yerkabuğunda en bol bulunan sekizinci metaldir. Dünyanın her yerinde bulunur ve saf halde bulunabilen az sayıdaki metalden biridir. Bakır ile çalışılması malzemenin yumuşak olmasından dolayı oldukça kolaydır. Bakır bir parçayı boncuk haline getirmek için sadece ekilemek yeterli olmuştur. Ayrıca saf bakırın göz alıcı görünümü, onu tanımayı kolaylaştırır ve hatta mücevhere dönüştürüldüğünde daha da gösterişli hale getirir.

şekil 1. 5: Bakır elementi

(<https://mineralseducationcoalition.org/education-database/copper-more-than-metal/> Erişim Tarihi ve Saati: 12.05.2021/23:10)

Kalkolitik dönemin en önemli gelişmelerinden birisi madenin düşük sıcaklıklarda eridiğinin keşfedilmesidir. Bununla beraber döküm tekniğinin temelleri atılarak yeni meslek grupları ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda kullanılan alet üretiminin, takı üretiminin hızlanmasını ve çeşitlenmesini sağlamıştır.

“Böylece M.Ö 4. binin sonlarına doğru kentler oluşmaya başlamış, ticaret ve yazı ortaya çıkarak insanlık, bugünkü uygarlığın ilk büyük adımlarını atmış bulunmaktadır.” (Akurgal, 1989, s.24-25)

Şekil 1. 6: Değirmentepe Höyüğü damga mühürleri

(https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Malatya_museum_De%C4%9Firmentepe_seals_2030.jpg
g Erişim Tarihi ve Saati:01.05.2021/21:00)

Bu mühürler sahipleri tarafından deri veya ip gibi bir malzemeye geçirilerek boyun ya da bilek çevresine takılır, çeşitli giysilere iğnelenirdi. Amaçları, günümüzde mektup veya form imzalanırken, orijinalliği garanti etmek veya herhangi bir iş anlaşmasını meşru kılmak için belge veya paket üzerinde kişisel imza görevi görmektir. Mühür, resmi ve bağlayıcı bir imza olarak hamur halindeki kil tabletlere uygulanırdı.

Şekil 1. 7: Taş parçaları ve Spondylus türü midye kabukları ile dizilmiş kolye

(<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44113/kirklareli-muze-mudurlugu.html> Erişim Tarihi ve Saati:01.05.2021/22:00)

Kirklareli Aşağı Pınar kazısı buluntuları arasında yer alan kolye Spondylus midyesinden işlendiği görülmektedir. Kalkolitik dönemde ticaretin gelişmesine bağlı olarak Spondylus kabuğundan işlenmiş kolyelerin ticari değeri olduğu bilinmektedir.

Kalkolitik Dönem insanları ayrıca şist, granit ve kireçtaşıdan nesneler de yapmışlardır. Şık, soyut formu ve hafifçe göğe doğru eğilmiş gözleri ile Anadolu’da bulunan bu nadide eser, Kiliya tipindeki en iyi ve en büyük korunmuş Anadolu mermer kadın idollerinden biridir.

“Kalay ve bakırın karışımından oluşan tunç, Kalkolitik dönemin sonunda görülür. Anadolu’ da Tunç çağı M.Ö. 3000’lerde başlar. Bu tarihlerde Anadolu’ da yazı kullanılmıyordu.”(Akurgal, 1998: s.11)

“Bu döneme Bronz Çağ denmesinin nedeni bakırın kalay ile karıştırılıp bronz adı verilen karışımın elde edilmesi ve bu karışımından çeşitli silahlar, kaplar ve takılar yapılmasıdır.”(Gür , 2007, s.9)

Şekil 1. 8: Guennol Yıldız Avcısı idölü, Mermer, 22.9 cm

(<https://www.christies.com/features/The-Guennol-Stargazer-8195-3.aspx> Erişim Tarihi ve Saati:10.05.2021/17:20)

Bronz, kalay ve bakır metallerinin eritilip belirli bir formülde karıştırılmasıyla meydana gelen sert bir alaşımdır. Dönem insanı bu karışımı öncelikli olarak arsenikle yapmasına rağmen işlem sırasında oluşan gazların zehirli ve insanı öldürebilecek seviye de olmasından dolayı bu yöntem bırakılıp bakır ve kalay alaşım yöntemi kullanılmıştır.

Yeni malzemenin özelliklerinden dolayı, ondan yapılan süslemelerin tasarımları son derece yenilikçiydi. Uzun, ince, tel benzeri elemanlar ve ayrıca sağlam levha benzeri elemanlar

yapılabilir, bir kalıba dökülebilir ama aynı zamanda dövülerek de şekillendirilebilir hale gelmişti. Giysi iğneleri, yüzükler, bilezikler, bilek bantları ve düğmeler, günümüzde gördüğümüz tüm metal işlerin temelini oluşturan bronzdan yapılmış yeniliklerdir.

Şekil 1. 9: Kapalı kalıp döküm tekniği

(<https://www.dkfindout.com/us/history/bronze-age/how-was-bronze-made/> Erişim Tarihi ve Saati:10.05.2021/17:30)

Keşfedilen yeni teknik ve yöntemler kuyumculuk alanında da değişiklikleri ve yenilikleri beraberinde getirmiştir. Altının kararmadığını keşfeden dönem zanaatkarları zamana meydan okuduğu gerekçesiyle altına “ölümsüzlük” sıfatını uygun görmüşlerdi. Maden de yaşanan gelişmelerle beraber kuyumculuk alanında birçok tekniğin doğuşunu gözlemlemekteyiz. Kakma-kabartma, granülasyon, telkâri gibi tekniklerin Bronz Çağ kuyumculuğunun ne kadar ileri seviyelerde olduğunu bir göstergesidir.

Şekil 1. 10: Tas - yarım küre şeklinde repousse (kakma) tekniğiyle dekore edilmiş

(<https://sammlung.nationalmuseum.ch/de/list?searchText=Altstetten%2520bowl&detailID=100096606>/Erişim Tarihi ve Saati: 10.05.2021/ 18:00)

Dönemin bir diğer buluşu çömlek çarklarıdır. Tunç Çağı, bugün bile tüm dünyada çömlek ustaları tarafından yaygın olarak kullanılan çömlekçi çarkı teknolojisini de doğurmuştur. Muhtemelen insanlar tarafından yapılmış en büyük icat olan tekerlek, çömlekçi çarkından yola çıkılarak icat edildiğine inanılmaktadır. Tekerleğin icadı, insan hayatını anlaşılabilir şekillerde kolaylaştırdı. Tekerleğin icadı ayrıca ticaretin ve kültürler arası temasın artmasında kilit rol oynayan savaş arabaları gibi çeşitli diğer şeylerin de icat edilmesine yol açtı.

Tunç Çağı'nın gelişimiyle başlayan bir diğer tarihi gelişim ise olayların yazılı anlatımlarıydı. En eski yazı biçimlerinden bazıları, Yakın Doğu' nun (Sümerler) çivi yazısını, Mısır' ın hiyerogliflerini ve Akdeniz' in diğer bazı yazı sistemlerini içerir.

MÖ 2500 civarında Sümer şehri Ur, zengin bir saray yaşamına sahip bir uygarlığa dönüşmüştü. Bu şehrin yöneticileri tamamen süslü bir şekilde gömüldü, hatta hizmetçiler ve askerler kraliyet merhumu ile birlikte gömüldü. Bu kraliyet mezarlarından, mücevher çeşitleri ve kullanımları hakkında sağlam bir anlayış elde edebiliyoruz.

Şekil 1. 11: Kraliçe Pu-abi' nin mezar buluntularından takı örnekleri

(<http://sumerianshakespeare.com/media/c86860ffc8069cc7ffff86fcffffe41e.jpg>/Erişim Tarihi ve Saati: 02.05.2021/19:00)

Sümerli kuyumcu ustaları, basit ve çok ince olmayan biçimlerde olsun, granülasyon ve telkari gibi teknikleri ilk kullanan zanaatkarlardır. Sümerlerin en önemli şehirlerinden olan Ur kral mezar keşifleri, dönem kuyumculuk zevkinin ve zanaatkârlığının ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir.

Sümerlerden devam eden yüksek sanat beğenisi ve anlayışı devamı niteliğinde olan Babil Krallığında ve Asurlularda da devam ederek toplumda kendisine yer bulmuştur. Özellikle ticari faaliyetlerden dolayı dünyanın çeşitli topluluklarına kadar ulaşmıştır.

Şekil 1.12: Telkari tekniğiyle üretilmiş altın boncuk

(<http://sumerianshakespeare.com/117701/118101.html/> Erişim Tarihi ve Saati: 02.05.2021/20:10)

Asur İmparatorluğu, Yakın Doğu ve Levant bölgesinde yaşamış, Sami dilini konuşan büyük bir Mezopotamya krallığıydı. Kendilerine sunulan elementleri kullanmada usta olan Asur Krallığı zanaatkarları bronz, altın, gümüşü günlük ve dekoratif kullanımlar, çeşitli süslemeler ve ayrıntılı tasarımları üretmek için kullanmışlardır. Kraliyet mezarlarından, şaşkınlık uyandıran işçilik becerilerini sergileyen, MÖ 800' lere kadar uzanan değerli hazineler ortaya çıkarılmıştı. Ortak coğrafya sonucu Sümer kültürü, Asur medeniyet süreçlerine ve sanatsal üretimlerine katkıda bulunmuştur.

Şekil 1.13: Asur dönemi gerdanlık

(https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_-115656/Erişim Tarihi ve Saati: 02.05.2021/23:00)

Şekil 1.14: Asur dönemi gerdanlık detay görünümü

(https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_-115656/Erişim Tarihi ve Saati:02.05.2021/23:00)

Hitit dönemi kuyumculuk alanında buluntular çok fazla olmamakla beraber keşfedilen az sayıdaki eserlerden anladığımız, kendinden önce ki ve aynı dönem farklı coğrafyalardaki medeniyetlerle karşılaştırıldığında ilerleyen kuyumculuk tekniklerinin bir gelişme göstermediğidir.

Şekil 1. 15: Hitit dönemi uçan kartal ve sarkıt diskli altın kolye

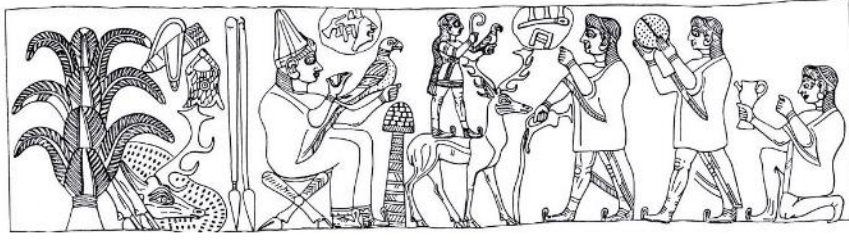
(https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1956-1015-1/Erişim Tarihi ve Saati:03.05.2021/10:00)

Hitit İmparatorluğu sanatında kült sahneleri veya dini törenler yaygın olarak temsil edilir ve metinler, ritüeller veya festivallerle ilişkili ağaçlara ve bitkilere sık sık atıfta bulunur. Dönem kil tablet metinlerindeki takılara yönelik bilgilerin dışında dünyada en önemli eserlerden biri olarak kabul edilen geyik başlı gümüş içki kabıdır (rython). Günümüzde Metropolitan Müzesinde sergilenen geyik şeklindeki bu gümüş içki kabında ki rölyef, dini bir töreni betimlerken fincanın kenarını süsleyerek, fincanın kullanım amacını ortaya koymaktadır. Tanrıça olduğu düşünülen önemli bir figür, sol elinde bir yırtıcı kuş, sağ elinde küçük bir fincanla bağdaş kurup bir tabureye oturmaktadır. Konik bir taç takıyor ve Hitit sanatına özgü büyük kulaklarında küpeler var. Mantar şeklindeki bir yapı, onu bir geyiğin sırtında duran erkek bir tanrıdan ayırır. O da sol elinde bir şahin tutarken, sağ elinde küçük bir kavisli asa tutmaktadır. Profilde sola doğru hareket eden ve tanrılara bakan üç adam gösterilmiştir. Her biri tanrılara bir adak sunar. Adamların arkasında, çökmüş bir geyik figürünün dayandığı bir ağaç ya da bitki var. Ağaçta oklarla dolu bir sadak ve çantaya benzeyen bir nesne asılıdır. İki dikey mızrak işleme geyiği tanrıçadan ayırarak rölyefin dairesel betimlemesi tamamlanır.

Şekil 1. 16: Gümüş Geyik Riton

(<http://www.arthistory.upenn.edu/smr04/1701910/Slide3.40.jpg>/Erişim Tarihi ve Saati:03.05.2021/12:00)

Şekil 1. 17: Gümüş Geyik Riton Rölyefi

(<http://earsiv.hitit.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11491/3592/sirgavazozlemm.pdf?sequence=1&isAllowed=y>/Erişim Tarihi ve Saati: 03.05.2021/16:30)

Urartu Krallığı kurulduğu ilk tarihten itibaren, yüzlerce bronz kemerin yanı sıra kalkanlar, sadaklar, miğferler, çanlar, at ekipmanları, takılar birçok seramik ve metal kaplar da dahil olmak üzere karakteristik eserler üretmişlerdir. Bu eserlerin çoğu kraliyet yazıtları taşır ve çeşitli tanrılardan, uhrevi yaratıklardan, kraliyet ritüellerinden, avlardan, savaş sahnelerinden oluşan karakteristik motiflerle süslenmiştir.

“Yakın Doğu’ daki en büyük madencilik topluluğu.” ifadesi Urartular için kullanılmıştır. Doğu Anadolu’da bulunan birçok demir madeni ve işletme atölyesi Urartulara atfedilmiştir. Urartu kuyumculuk sanatının gelişmesinde en önemli etkenlerden olan Doğu Anadolu’ nun zengin maden yataklarının varlığı ve bu yataklardaki altın, gümüş, kurşun, demir ve özellikle bakırın Urartu kuyumcu ustaları tarafından etkin bir şekilde kullanılmış olmasıdır. Ancak demir madenleri ve işletme atölyelerinin Urartulara ait olduğu kesin değildir. Zira iddia edilen çok sayıda madenin bulunmasına rağmen, arkeolojik kazılar sırasında Urartu yerleşimlerinde maden işleme atölyesi veya atölyesine rastlanmamıştır. Ancak arkeolojik kazıların genel olarak kaleler ve kraliyet mekanları üzerinde yoğunlaştığı da göz ardı edilmemelidir. Olası atölyeler ve maden atölyeleri, muhtemelen kraliyet konutlarından uzakta, aşağı şehirlerde bulunmaktadır.

Şekil 1. 18: Kemer parçası

(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/324242>/Erişim Tarihi ve Saati:03.05.20021/21:15)

Antik dünyada demircilik, çiftçilik ve sulama tekniklerindeki becerileriyle tanınan Urartular, aynı zamanda inanılmaz derecede rafine mücevher yapımında da ustaydılar. Ustalar oldukça gelişmiş bir estetik, teknik ve işçilik anlayışı ile üretim yapıldığını mevcut eserlerden anlamak mümkündür.

“Demir kullanımının yaygınlaştığı insanlık tarihinin dönemine Demir Çağı denir. Anadolu’da Demir Çağı başlıyordu ve en dikkat çekici yönü, demiri ucuz bir metal haline getiren bir süreci başlatmış olmasıdır. Demirin ucuz bir metal durumuna getirilmesi kuşkusuz insanlık açısından çok önemli bir gelişmedir. Çünkü böylelikle tarım, endüstri ve savaş daha etkili birer kurum haline gelmiş; insanoğlunun doğaya egemen olmasında daha sağlam adımlar atılmasına yol açılmıştır.”(Sevin, 2003, s.180)

Şekil 1. 19: Altından aslan başlı bronz bilezik

(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/van/gezilecekyer/van-muzesi/Erişim Tarihi ve Saati:03.05.20021/23:45>)

İyon kültürüne geldiğimizde bölgede birden fazla medeniyetten oluşmaktaydı. Bunlardan en önemlileri Frigler ve Lidya uygarlıkları olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihin ilerleyen safhalarında Frigyalıların zayıflayan Lidyalıları hakimiyeti altına almaları iki önemli kültürün birleşmesi ve iç içe geçmesine neden olmuştur.

Çengelli iğne olarak tanımladığımız Fibula' nın dünya tarihine kazandıran Frig medeniyeti çok farklı tarzda fibulalar üretmişlerdir. Coğrafi olarak, Kral Yolu gibi dönemin en ünlü ticaret yolu üzerinde yer almaları fibulaların farklı bölgelerdeki medeniyetlere kadar ulaşmasını sağlamıştır.

Şekil 1. 20: Bronz Fibula

(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/326034>/Erişim Tarihi ve Saati:04.05.20021/09:00)

Paranın icadı ile tarih sayfasında yeni bir dönem başlatan Lidyalılar' ın zenginliği ve refahı, ticaret ve ticaret için ideal olan konumuna ve bol su ve maden kaynaklarına, özellikle de Paktolos (Sard) nehrinin efsanevi altın taşıyan kumlarına bağlanabilir. Altının elde edilişi, bulunan altının ayrıştırılması ve safsızlığının artırılması tekniklerini kendinden önceki medeniyetlere göre çok daha etkin kullanarak kısa bir süre içinde altın üretiminin merkezi olmuştu. Ve önemli faktörlerden biri de ticaret yolu üzerinde olmalarının bu etkiyi artırmış olmasıdır.

Şekil 1. 21: Dünyanın ilk altın parası (metalurjik bir zafer)

(<https://www.lbma.org.uk/wonders-of-gold/items/croesus-stater/>Erişim Tarihi ve Saati:04.05.2021/12:30)

Lidyalılarda kuyumculuk, o kadar bütüncül bir yaklaşım içinde düzenlenmiştir ki adeta tam donanımlı kompleks bir yapı oluşturulmuştur. Öyle ki bunlar altının çıkarılışı, altının rafinasyonu ve süs taşı işlemeciliği olarak üç ana gruba ayırabiliriz. Bu üç farklı alanın uyum içinde çalışması dönemin en önemli kuyumculuk bölgesi olmasını sağlamıştır.

Şekil 1. 22: Kral Kroisos hazinesinden meşe palamudu formunda gerdanlık

(<https://turkishmuseums.com/blog/detail/the-ancient-jewelry-of-anatolia/10030/4/>Erişim Tarihi ve Saati: 03.05.2021/13:15)

Lidyalılara son veren Pers (Akhemenid) İmparatorluğu nerdeyse bütün Anadolu' ya hakim olarak çok geniş bir coğrafyada boy göstermiştir. Dolayısıyla coğrafi alandaki yoğun kültür birikimi ve maddi zenginliklerle beraber uzun yıllar mutlak egemenlik sağlamışlardır. Dönem sanatını bu çok çeşitli kültürü kendi tarzlarıyla sentezleyerek orijinal bir sanat anlayışı ortaya koymuşlardır.

“Pers, sınırları içinde çok sayıda altın kaynağına sahiptir; zaman zaman, İran dışından gelen altın kaynakları da üretim için önemlidir. Afganistan’ daki altın kaynakları, aynı zamanda lapis lazuli ve muhtemelen kalay için de kaynak bölge olan Badaksan’ da bulunmaktadır.”(Stech ve Pigott, 1986, s. 45-46)

Dönemin takılarını yapan zanaatkarlar yetenekli ve iyi eğitilirdi. Herhangi bir modern alet kullanmadan karmaşık ama narin mücevherler üretebilmişlerdir. Kolye ve bileziklerden yüzüklere, halhallardan saç tokalarına kadar her şeyi hem altından hem de gümüşten üretmişlerdir.

Şekil 1. 23: Koçbaşı altından bilezik

(https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1897-1231-116/Erişim Tarihi ve Saati:04.05.20021/16:00)

Soylu ve zengin insanlar genellikle hayvan başları, mitolojik yaratıklar veya belirli bitki türlerinin oymalarından üretilmiş altın takılar takarlardı. Örneğin, bilezikler tam daireler yerine açık uçlu yapılmıştır ve her iki uçta da genellikle bir kaz, aslan, geyik, koç veya yılan kafasının bir gravürünü bulursunuz.

“Aslan motifleri, kabartma heykellerde olduğu gibi dönemin takı ve kaplarında da bolca görülmektedir.”(Porada, 1965, s. 170-172)

Dört atın çektiği bir araba, içinde de iki figür; dizginleri tutan sürücü ve yanında bir bankta oturan çok daha büyük ve açıkça çok önemli bir yolcu var. Muhtemelen, Pers Kralı adına yönettiği uzak bir eyalete giden üst düzey bir yönetici (strap). Evet, buluntulardan anlaşıldığı gibi aslında toplumlara ait birçok bilgiyi gün yüzüne çıkaran ve geçmiş dönem topluluklarının devlet yönetiminden gündelik hayatına, dini törenlerinden savaşlarına kadar hemen hemen her alanda neyin-nasıl olduğuna dair mükemmel bilgiler veren bu sanatsal eserler her biri ayrı bir şaheserdir.

Şekil 1. 24: Dört atlı savaş arabası

(https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1897-1231-7/Erişim Tarihi ve Saati:04.05.20021/23:45)

Helenistik Dönem Yunan toplumunda altının yeniden bolladığı bir dönemdir. İskender' in Doğu' ya yaptığı başarılı seferler sonucunda Pers İmparatorluğuna son vererek elde ettiği zenginlik ve Trakya' daki altın madenciliği operasyonları, Helenistik kuyumcularının çok ihtiyaç duydukları ana metali (altın) elde etmelerini sağladı. Doğu' dan gelen bol miktarda altın ve değerli taş kaynakları daha renkli ve tanrı figürleri, (Eros ve Nike), güvercin figürinleri ve ayrıca hilal tasarımları gibi yeni motiflerle stillerdeki değişimi etkilemiştir. Helenistik Yunan mücevher ikonografisinin repertuarı kendisini çiçek sanatıyla sınırlamadı. Sadece motifler değil, aynı zamanda antropomorfik figürler ve tanrılar da içeriyordu. Eros, aşk ve arzu tanrısı, sıklıkla küpe ve yüzük takıları şeklinde gerçekleşir.

Şekil 1. 25: Eros Uçlu Küpe

(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/251344>/Erişim Tarihi ve Saati:04.05.2021/17:30)

Antik Yunanlılar, her ne kadar mücevherleri tanrılarına ve tanrıçalarına olan saygılarını sunmak için kullanmış olsalar da, o dönemde mücevher pahalı aynı zamanda da bir o kadar da ulaşılması zor olduğundan o dönemde yaşayan insanların asıl amacı muazzam zenginliklerini, statülerini ve zevklerini sergilemektir.

Günümüzde kullanılan yüzük, küpe ve kolye ucuna bir tasarımın aynı şekilde uyarlanmasıyla oluşan mücevher setlerinin aynısının yine set halinde üretilen ilk örneklerine rastlamaktayız. Helenistik dönem zanaatkarların ürettiği takılarda altın kullanımının yanında zümrüt, granat, akik, şeritli akik, sardoniks, kalsedon ve kaya kristali gibi birçok göz kamaştırıcı değerli ve yarı değerli taşların kullanımını görmekteyiz. Öyle ki kıymetli ve yarı değerli taşlardan elde edilen rengin parlak etkileri, işçilikteki mükemmelliğin yerini alma eğilimindedir.

Şekil 1. 26: Altın, granat ve akikden oluşan kolye ve küpeler

(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/256194>/Erişim Tarihi ve Saati:04.05.2021/21:45)

Herakles düğümünü ilk defa gördüğümüz dönemde, koruyucu özelliğinden dolayı evlilik sembolizminde çok önem verilmiştir. Helenistik dönemin kadın takılarında evlilikte birbirine bağlanma meteforu olarak kullanılmış, erkeklerde ise daha çok işlevsel özelliğiyle ön plana çıkan motif bir post bağlayıcısı ya da giyilen pelerinin iki ucunu birleştirmek için kullanılmıştır.

Şekil 1. 27: Herakles düğümü kesitli kolye

(<https://www.celebrantireland.ie/blog/tying-the-knot-history-meaning-handfasting/>Erişim Tarihi ve Saati:04.05.2021/23:30)

Mühür yüzükleri, “işaret” anlamına gelen Latince “signum” kelimesinden gelmektedir. Genellikle düz bir çerçeveye sahip olan mühür yüzükler, üzerlerine oyulmuş işaretler veya armalar bulunur. Geleneksel olarak gravürler ve soylu ailelerin armalarının oyulması yöntemi ile yapılan mühür yüzükler işlevsel amacıyla ön plandadır.

Şekil 1. 28: Afrodit ve Eros işlemeli altın mühür yüzük

(https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1872-0604-72/Erişim Tarihi ve Saati:10.05.2021/ 21:00)

Bu gravürler çeşitli amaçlara hizmet ederek toplumlara kolaylık sağlaması kaçınılmazdır. İnsanların, statü ve kimliğini ifade etmenin yanı sıra, bir kil veya mum mühürlere iz bırakarak damga gibi kullanılabilmesi için üretilmişlerdir. Bu damgalar, bir zamanlar önemli bir kimlik doğrulama biçimidir. Bir mühür yüzüğün mühürde ya da kilde bıraktığı formun taklit edilmesi zordur. Dolayısıyla çok az kişinin yazabildiği bir zamanda imzaların önemli bir işareti olarak yorumlanmaktadır.

Roma İmparatorluğu kuyumculuk üslubu dönem başlarında, Helenistik Dönem kuyumculuk üslubunun devamı gibi görünse de daha sonraki zaman diliminde Helen üslubunun abartılı ve büyük takı örneklerinden sıyrılarak daha sade ve naif bir tarz oluşturmuşlardır.

Roma İmparatorluğunun çok geniş bir coğrafyada hayat bulması birçok değerli malzeme ve kaynaklara erişimini kolaylaştırdı. Bu kolaylık karmaşık mücevherler üretmeyi mümkün kılmıştır. Romalıların Avrupa, Mısır, Kuzey Afrika ve Akdeniz’ de kurdukları ticaret yolları ve birçok farklı kültürle olan temasları, bu üslupların, tasarımların ve değerli taşların kendi takı tasarımlarıyla birleştirmelerini sağlamıştır.

Şekil 1. 29: Hilal şeklinde altın kolye

(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/251110?ft=roman+empire&offset=320∓rpp=40&pos=333>/Erişim Tarihi ve Saati:10.05.2021/16:30)

“Romalılar kuyumculuğa iki yeni teknik getirir. ‘Opus interasile’ tekniğinde, motif Repousse ya da stampa tekniğiyle kabartma olarak işlenip, zemin geometrik oymalarla kafes şeklinde kesilerek hafif ama dekoratif takılar üretilir. İlk örnekleri M.S. 2. Yüzyıldan itibaren görünen bu çalışma geliştirilerek, zarif takılar yapılır. İkinci teknik savat, yani ‘niolle’ tekniğidir. Birkaç metalik sülfürden oluşan savat dövülerek toz haline getirildikten sonra, takı yüzeyine açılan desen kanallarına doldurulup ısıtılır. Düşük ısıda kolayca eriyen alaşım ile parlak siyah bir dekorasyon elde edilir.” (Türe, 2011, s. 216)

Şekil 1. 30: Altıgen şeklinde altın kolye

(https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1984-0501-1 Erişim Tarihi ve Saati:10.05.2021/17:45)

Roma kuyumculuğu, deneyimli zanaatkarlar tarafından yüksek kaliteli metal işçiliğinin üretimine odaklanan Yunan öncüllerinin aksine, renkli değerli taşlara ve cama olan ilgileriyle karakterize edilmiştir.

Mısır, İran gibi çok farklı bölgelerden getirilen yarı değerli taşlar, zamanla camdan imal edilerek taklit edilmişlerdir. Dolayısıyla bronz ve camdan yapılmış taşlardan üretilen takılara toplumun hemen hemen her kesimi ulaşabilmiş ve bu tür takılan kullanımı yaygınlaşmıştır.

Şekil 1. 31: Zümrüt, carnelian, bantlı oniks ve altın kolye

(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/246092?ft=roman+empire&offset=560∓rpp=40&pos=570>/Erişim Tarihi ve Saati: 10.05.2021/20:00)

Romalı zanaatkarların favorisi, minyatür ve oymalar yapmak için yarı değerli taşları çeşitli yöntemlerle bir heykeltraş mahiyetinde işlemeleriydi. Ortaya çıkan ürünler günümüz modasında da halen önemini yitirmemiştir.

Şekil 1. 32: Fransa' nın Büyük Kameo' su

(<https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb444396783.public/>Erişim Tarihi ve Saati:10.05.2021/21:30)

Bizans İmparatorluğu, 330 yılında Büyük Konstantin’ in Konstantinopolis’ i (bugünkü İstanbul) kurmasıyla tarih sahnesinde varlık göstermiştir. Doğudaki yeni Roma yani Bizans İmparatorluğu, Batı Roma’ nın MS. 476’ da yıkılmasına rağmen bin yıldan fazla bir süre hayatta kaldı. Konstantinopolis’ ten yönetilen İmparatorluk, Balkanlar, İtalya, Yunanistan, Levant bölgesi, Küçük Asya ve Kuzey Afrika’ da dahil olmak üzere geniş bir coğrafyada hüküm sürmüştür. Dolayısıyla birçok kültürün sentezi ve bu büyük coğrafyanın bütün zenginliklerinin merkezde toplanması İmparatorluk kuyumculuğuna da yön vermiştir. Özellikle Hristiyan inanç sisteminin benimsenmesiyle beraber kuyumculukta özgün eserler üretilmiştir.

Şekil 1. 33: Mine ve altından kutsal haç

(https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1965-0604-1/Erişim Tarihi ve Saati:19.05.2021/ 09:00)

Bizans kuyumculuk sanatı dönem zanaatkarları tarafından yeryüzünün en ihtişamlı eserlerini vermiştir. Şüphesiz ki ayırt edici unsur renkti. Her rengin, değerli ve yarı değerli taşları birbiriyle birleştirildi. Özellikle “Bizans’ ın parlaltısı” olarak da adlandırılan mine tekniği ile kreasyonlara parlaklık ve renk kazandırdı.

“Bu teknikte, desen yapılacak yüzeye kompozisyona uygun bükülmüş ince kare kesitli tellerle sınırlanmış bölmeler kaynak yapılır, daha sonra emayenin ham maddesi olan renkli cam tozları bölmelere doldurulup fırınlanarak camın erimesi sağlanır ve altın üzerinde ışıldayan renkli cam yüzeyinin yarattığı etkileyici görünümeler elde edilir. Bizans kuyumculuk ürünleri minenin yanı sıra elmas, zümrüt, yakut, safir gibi değerli, ametist, lal taşı, lapis lazuli, turkuaz, yeşim, agat gibi yarı değerli taşlar, inci, kehribar, fildişi gibi organik malzemelerin yoğun kullanımıyla çok renkli etkiler yaratır. Ürünlerin karakteristik özelliği, bu taşların doğal şekillerine fazla müdahale edilmeden basitçe düzeltilip iyi cilalanarak kullanılmasıdır.”(Türe, 2011, s. 28)

En çok kullanılan teknikler arasında filigran ve granülasyon da vardır. Değerli metalleri delme tekniği olan opus interrasile de büyük bir inceliğe ulaşmıştır.

Şekil 1. 34: Yarı değerli ve değerli taşlarla bezenmiş bilezik

(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/464077>/Erişim Tarihi ve Saati:10.01.2021/21:30)

Hristiyanlık inancını benimseyen İmparatorlukta, Tanrı’ nın varlığı genel olarak sanata ve kuyumculuğa yansıyor. Justinianus zamanında, ilahî yaratılış harikasının insanın sanat eserinin güzelliğinde tezahür ettiğine inanılıyordu. Tam da bu nedenle, kilise kendisini zengin giysiler ve muhteşem mücevherlerle süslemeyi severdi. Zenginlik ve lüksün sınırı yoktur. “Her türlü zenginlik ve incelik Tanrı’nın bir lütfü” anlayışıyla azizler, azizler hiyerarşisinde önemlerini temsil eden değerli taşlar ve özellikle inciler açısından zengin mücevherler takarlar. Altın ve değerli taşlar, hükümdarın ve ilahî ışığın yüce gücünün bir sembolü olarak o kadar önemli bir öneme sahipti ki, Justinianus incilerin ve zümrütlerin ihtişamı nedeniyle hükümdarların kullanımına özel olduğunu düşünerek halkın ve sıradan

insanların kullanımını sınırlandırmıştır. Bu değerli ve yarı değerli süs taşları, soyluluğun ve gücün göstergesi olan kral ve ailesi tarafından takılan taçlarda ihtişamı yansıtabilmek adına çokça kullanılmışlardır.

Şekil 1. 35: Değerli ve yarı değerli taşlarla süslenmiş altın taç
([https://ejm.copernicus.org/articles/33/221/2021/#section3/Erişim Tarihi ve Saati:19.05.2021/10:00](https://ejm.copernicus.org/articles/33/221/2021/#section3/Erişim_Tarihi_ve_Saati:19.05.2021/10:00))

Bizans saray mücevherlerinin ne kadar ihtişamlı ne kadar zengin olduğunu İtalyan’ ın Ravenna şehrindeki San Vitale kilisesindeki mozaiklerden de anlayabiliyoruz. Mozaikte taç giyen Theodora göz kamaştırıcı miktarda mücevher takıyor. İmparatoriçe’ nin başını, bir tür taçtan sarkan uzun inci dizisi süslemektedir. Bu taç ise safir ,zümrüt, muhtemelen yakut veya granatla süslenmiştir. Zümrüt, inci ve safirden oluşan Bizans küpeleri takan İmparatoriçe’ nin boynunda altın telle birbirine bağlı, delinmiş taşlardan yapılmış değerli bir kolye vardır. Elbisesinin üstü inciler, büyük zümrütler ve kırmızı değerli taşlarla süslenmiştir.

Şekil 1. 36: Theodora Mozaïği

([https://charlotteriggle.com/mystery-holy-mother-anastasia/Erişim Tarihi ve Saati: 19.05.2021/12:45](https://charlotteriggle.com/mystery-holy-mother-anastasia/Erişim_Tarihi_ve_Saati:19.05.2021/12:45))

Bizans döneminde de mühür yüzüklerin kullanımını giderek artmıştır. Mühürlerin çoğu çeşitli monogramlarla bezenmiştir. Kilisenin kullandığı bazı mühür yüzük monogramları, Mesih' in veya Bakire' nin yardımını talep eden çağrıcıdır. İmparator ve ailesinin kullandığı altın mühür yüzükler mührün sahibini ya da unvanını ifade eder. Öte yandan, açıklığa kavuşturmak için isim ve unvan çizgisel bir yazıt şeklinde ifade edilebilir.

Şekil 1. 37: Altın mühür yüzük

(https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_AF-271/Erişim Tarihi ve Saati:19.05.2021/12:00)

Bizans takılarının daha rafine örnekleri, genellikle altın ve gümüşü içeriyordu. Bunlar karmaşık şekillerde üretildi. Öyle ki bu nesneler hem malzeme hem de işçilik açısından değerlerini uzun yıllar korudu. Altın sepet küpe çiftinde olduğu gibi küçük formlarında, granülasyon ve telkari (tel işi) gibi çeşitli zorlu metal işleme teknikleriyle üretilmeleri önemini uzun yıllar korumasını sağlamıştır. Bizanslı zanaatkarlar, bu ve diğer tekniklerdeki ustalıkları sayesinde, şaşırtıcı derecede incelik ve karmaşıklıkta küpeler, yüzükler, kolyeler, kemerler, bilezikler üretmişlerdir.

Selçuklular döneminde kuyumculuk alanında çok fazla eser ve bilgiye sahip olamamakla beraber dönem kuyumcuları altın, gümüş, bronz gibi metaller kullanmışlardır. Bunun yanında Büyük Selçuklu Devleti döneminde altın kullanımı sınırlı olmuştur. Altın ve gümüşün sadece ziynet eşyalarının yapımında ve kakma tekniğinde kullanıldığını az sayıda ki eserden anlamaktayız. Devlet bir hanedan tarafından yönetildiğinden, altın takılar çoğunlukla hükümdarlar ve soylular tarafından statülerini göstermek için takılırdı. Değerli ve yarı değerli süs taşlarından ise karnelian, ametist, firuze, amber gibi mineralleri içerir.

Şekil 1. 38: Bir çift altın sepet küpe

(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/465948>/Erişim Tarihi: 19.05.2021/ 13:00)

Şekil 1. 39: Altın ve gümüşten yüzük

(<http://www.sothebys.com/en/auctions/ecatalogue/2014/arts-islamic-world-114220/lot.120.html>/Erişim Tarihi:19.05.2021/15:00)

Altın ve gümüşten yapılmış yüzük, işin ne kadar detaylı olduğunu ve üretiminin de bir o kadar zor tekniklerle ince bir işçilik istediğini anlıyoruz. Bu parçada hayvan figürleri ve hat

“Yavuz Sultan Selim ve oğlu Kanuni şehzadeliklerinde Trabzon’ da kuyumculuk eğitimi almış padişahlar olarak, kendi dönemlerinde kuyumculuk sanatına her zaman destek vermişlerdir. Yavuz’ un, altın ve gümüşü oyununda üretildiği bir darphane kurma; kanuni’ nin ise Rum asıllı ustasını ve kuyumcular loncasını destekleyerek bu lonca için, cami, hamam ve bir çeşme yaptırmış olduğu bilinmektedir.”(Mahir, 2009, s.305)

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Ehl-i Hiref kavramı küçük el sanatlarıyla uğraşan sanatkar ve zanaatkarları tanımlamak için kullanılmıştır. Saray için çalışan Ehl-i Hiref ’in en önemli görevi sultanın el sanatları alanındaki siparişlerini hazırlamak ve mevcut ihtiyaçlarını karşılamaktır. Ehl-i Hiref kurumunda, kuyumculuk ustasından minyatür sanatçısına, silah imalatçısından kumaş tasarımcısına İmparatorluk döneminde var olan her bir sanat dalında yetenekli sanatkarlar ve zanaatkarlar mevcuttur.

“Ehl - i Hiref adlı bir teşkilatın Osmanlı İmparatorluğu’ nun her türlü sanat işlerinden sorumlu olduğu görülmektedir. Nakkaşlar, çiniciler, tekstil üreticileri, ahşap-fil dişi oymacıları, kakmacılar, mimarlar, silah yapımcıları, hattatlar ve kuyumcular gibi zanaatkarlar bu teşkilatın üyeleridir.”(Köroğlu, 2004, s. 54)

Şekil 1. 41: Değerli ve yarı değerli taşlardan ve altın gerdanlık

(<https://www.christies.com/lot/lot-an-ottoman-gemset-gold-necklace-turkey-17th5604049/?from=searchresults&intObjectID=5604049>/Erişim Tarihi ve Saati:19.05.2021/22:00)

Her ne kadar Ehl-i Hiref kurumuna bağlı sanatçılar ve zanaatkarlar sarayın hamiliğinde üretimlerini gerçekleştirse de İmparatorluk coğrafyasının dört bir yanında çok kıymetli ustalar kendi atölyelerinde ürünler üretmişlerdir. Midyat, Şam, Halep, Kıbrıs, Trabzon, Erzurum gibi daha birçok bölgedeki atölyelerde çalışan ustalar, loncaların aralıklarla

düzenlediği bir nevi festival tadında geçen etkinliklerde icazet alarak kendilerini ispatlayarak Ehl-i Hiref 'e dahil edilirdi.

Osmanlılar zamanında kuyumculukta, diğer alanlarda olduğu gibi saray ve halk işi diye ayrım yapılırdı. Saray için yapılan eşyalar kıymetli taşlarla süslenirdi. Halk işi işlerde ise Anadolu'nun çeşitli yörelerinde üretilmiş ve bu yörelerin isimleriyle anılanlar daha çok gümüş, bakır ve pirinç gibi daha ucuz madenlerin kullanıldığı işlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde altın ve gümüş kullanımının yüksek olduğunu üretilen eserlerden anlamaktayız. Fakat erkeğin altın takı takmasının haram olması inancı ve altının sarayın ihtişamını sergileyecek pahalı bir maden oluşu gibi çeşitli nedenlerden dolayı altın nerdeyse sadece saray için kullanılmıştır. Gümüş kullanımının yanında Osmanlı halkı bakır, pirinç gibi daha ucuz malzemelerde kullanmışlardır. Hemen hemen her türlü gümüş süs eşyası ve gümüş takılar halk tarafından çok rağbet görmüştür.

Şekil 1. 42: Değerli ve yarı değerli taşlarla bezeli gümüş gerdanlık

(<http://www.sothebys.com/en/auctions/ecatalogue/2009/arts-of-the-islamic-world-109723/lot.222.html>/Erişim Tarihi ve Saati:20.05.2021/09:00)

Osmanlı İmparatorluğu kuyumculuk sanatı denildiğinde sadece kolye, yüzük, küpe gibi ürünler akla gelmez. İmparatorluk kuyumculuğunun ürün yelpazesi müthiş derecede geniştir. Günlük hayatta ki ihtiyaçlar için kullanılan araç gereçlerden savaş ekipmanlarına kadar çok fazla ürün üretmişlerdir.

“Osmanlı da mücevher kullanımı çok geniş bir alana yayılmaktadır. Kılıç, hançer, bıçak, yemek takımları, yazı takımı, ayna, tarak, kutu, sandık, rahle, taht, beşik, at koşum takımları gibi eşyalar üretilmektedir. En görkemli mücevherler padişah ve saray erkânı için üretilmektedir. Padişahın ihtişamını vurgulamak için mücevherlerde iri elmaslar, yakut, zümrüt gibi değerli taşlar kullanılmaktadır.”(Türe, 2011, s.86)

Şekil 1. 43: Zümrüt ve elmaslarla bezenmiş Topkapı Hançeri

(<https://viajesdeungallegoenlaluna.com/2017/03/26/16311/> Erişim Tarihi ve Saati:20.05.2021/09:30)

“Zümrütlü hançer Sultan I. Mahmut (1730-1754) tarafından İran hükümdarı Nadir Şah’ a armağan edilmek üzere yaptırılmıştır. Kabzasının bir yüzünde bulunan etrafını elmasların çevirdiği iri üç zümrüt sebebiyle bu isimle anılmaktadır.”(Yılmaz, 2017, s. 97)

Şekil 1. 44: Demir, turkuaz, yakut ve altından tören miğferi

(<https://disk.yandex.com.tr/a/ulAjAkVb3VSpPU/5aef8a81bcea54d4bba436f9/>Erişim Tarihi ve Saati:20.05.2021/10:30)

Metal eşyaların yaygın olarak çeşitli tür ve renklerde gösterişli olarak kullanıldığı Osmanlı İmparatorluğunda çeşitli madenlerden faydalanılmıştır. Özellikle altın ve gümüşün değerli taşlarla bezenerek silahlarda, miğferlerde, zırhlarda, masa dekorlarında kullanıldığı, törenlerde ve özel kutlamalarda sergilendiği bilinmektedir. Aynı zamanda kılıçlar ve hançerlerden ateşli silahlara kadar her türlü silah ve kabzaları, kınları değerli ve yarı değerli süs taşlarıyla süslenmişlerdir.

İmparatorluk kuyumculuk sanatı zanaatkarlarının ürettiği eserlere, sultanların ve saray erkanının kuyumculuk sanatına ne kadar büyük önem verdiklerini, benimsediklerini günümüze kadar ulaşan eşsiz, ihtişamlı ve bir o kadar görkemli mücevherlerden anlamaktayız.

Her ne kadar çok çeşitli bilgiler mevcut olsa da Osmanlı İmparatorluk mücevherlerinin arasında en ünlüsü olan Kaşıkçı Elması' dır. Topkapı Sarayı Müzesi' ndeki ana cazibe merkezidir.

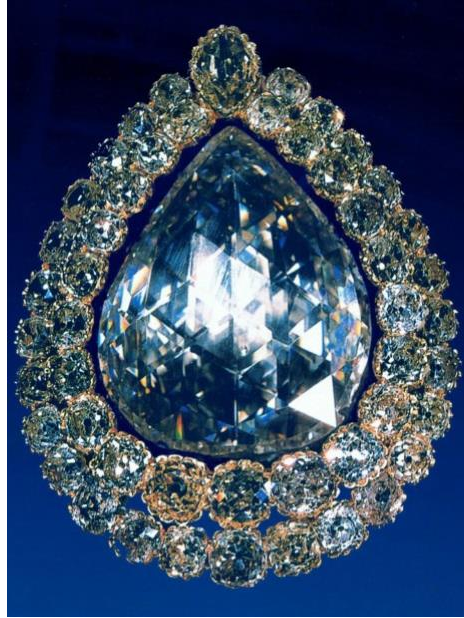
“Türkiye hazinesinin meşhur tarihi doğal kesilmiş elmasının Türkçe söylenişindeki ismi, “Kaşıkçı Elması” dır. Bununla beraber, hâlihazırda uluslararası elmas literatüründe Spoonmaker’ s Diamond ya da Turkey II Diamond olarak adlandırılmaktadır.”(Balfour, 2007, s.163)

Şekil 1. 45: Kaşıkçı Elması

(<https://medium.com/@zehramevlevi55/the-spoonmakers-diamond-740c7da71eae>/Erişim Tarihi ve Saati:01.06.2021/10:30)

Dünya ortak mirası olan Kaşıkçı Elması, Türkiye Cumhuriyeti' ne ait olmasından ve dünyadaki ünlü elmasların içinde ilk 100 arasında kendisine yer bulmasından dolayı kıvanç duyduğumuz bir mücevherdir.

Şekil 1. 46: Kaşıkçı Elması

(<https://medium.com/@zehramevlevi55/the-spoonmakers-diamond-740c7da71eae>/Erişim Tarihi ve Saati:01.06.2021/10:30)

2. ENDÜSTRİ DEVRİMİ SONRASI YENİ ARAYIŞLAR

2.1 ENDÜSTRİ DEVRİMİNE GENEL BİR BAKIŞ

Coğrafi keşifler ve beraberinde gelen Sömürgecilik anlayışının sağladığı zenginlik adeta ileride yaşanacak olan büyük değişimlerin tetikleyicisi olmuştur.

“Avrupa, 18. yüzyılın sonlarından itibaren iki yönlü bir değişim dönemine girmiştir. Bunlardan birincisi, 1776 Amerikan Devrimi ve 1789 Fransız Devrimi ile kültürel sonuçları bulunan Demokratik devrim, bir diğeri ise 18. yüzyılda İngiltere’ de ortaya çıkan Endüstri Devrimi’ dir.”(Stokstad, 2005, s. 897)

Sanayi devrimi ile birlikte önemli buluşlara imza atıldı. Bununla beraber insanlık tarihine derinden damgasını vuran önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Böylece toplumsal olarak büyük ve önemli teknolojik, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değişimler çok hızlı bir şekilde yaşanmıştır.

Tekstil, demircilik ve diğer endüstrilerde yeni makine ve tekniklerin kullanılmaya başlanmasıyla beraber, bir zamanlar el işçiliği ile özenle üretilen ürünler fabrikalardaki makinelerde büyük miktarlarda üretilmeye başlandı. Seri üretimin yapı taşı olan hızlı ve yüksek üretim kapasitesinin sağlamış olduğu avantaj birçok fabrikanın kurulmasına yol açmıştır. Buhar gücünün, oyunun kurallarını değiştirmesiyle ateşlenen Sanayi Devrimi’ ne, İngiltere öncülük etmiştir. 1830’ larda Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak üzere dünyanın geri kalanına yayılmıştır.

Seri üretim teknolojisinin, toplu üretim teknolojisinin ve taşımacılık yöntemlerinin iyileştirilmesini teşvik eden buhar makinesinin icadıyla ticarete de yeni bir dönem başlamıştır.

“Endüstri Devrimiyle birlikte, tarımsal düzenden sanayi düzenine geçiş, insan-doğa ilişkisinin yerine insan-makine ilişkisinin insan hayatına girmesi ve tüccar-sanayici gibi yeni toplumsal sınıfların ortaya çıkması söz konusu olmuştur.”(Sağocak, 2003, s.2)

Kuyumculuk alanı da yaşanan gelişmelerle beraber diğer alanlarda olduğu gibi bir takım değişikliklere uğramıştır. Makineleşmenin getirmiş olduğu kolaylık, hız, hatasız seri üretim sanatçı ve zanaatkarları ister istemez geri plana itmiştir. Bununla beraber seri üretimin

zevksiz, sıradan, estetik kaygıdan uzak özellikleri sanatçı ve zanaatkarların büyük tepkisine yol açmıştır. Bu tepkilerden yola çıkarak sanat çevresi genel anlamda bir arayış içine girerek bu çıkmazdan kurtulmaya çalışmışlardır.

2.2 ARTS AND CRAFTS HAREKETİ

Bir grup sanatçı, tasarım ve üretimde bir bozulma olduğunu düşündükleri şeyden asla memnun değillerdi. Bu memnuniyetsizlik, sanatçıları seri üretim yerine el sanatlarını destekleyecek Arts and Crafts hareketine öncülük etmelerini sağlamıştır. Arts and Crafts hareketi 19. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’ de başlayan, Endüstri Devrimi’ nin seri üretim fikrine tepki olarak doğmuştur. Sanat eleştirmeni John Ruskin ve tasarımcı, sanatçı, yazar, zanaatkar olan William Morris bu hareketin en önemli temsilcilerindendir. Nesnelerin güzel dekore edilmesinin yanı sıra kullanışlı olması gerektiği fikrini ve el sanatlarının güzel sanatlarla aynı statüye sahip olması gerektiğini savunmuşlardır.

John Ruskin ve William Morris, 1851 Büyük Sergisinde (ilk dünya fuarı) tanık oldukları aşırı süslü ve yapay eserlerden benzer şekilde rahatsız oldular. 1 Mayıs - 11 Ekim 1851 tarihleri arasında Londra’ daki Hyde Park’ taki Crystal Palace’ da, eleştirmenlere göre çok önemli olan öğeleri gösteren 1851 Büyük Sergi’ sindeki kaba yapay, endüstriyel olarak üretilmiş ve kullanılan malzemelerin nitelikleri, performansları tamamen göz ardı edilmiştir.

Şekil 2. 1: 1851 Büyük Sergi’ sinin yapıldığı Kristal Saray

(<https://heritageottawa.org/50years/aberdeen-pavilion/>Erişim Tarihi ve Saati: 21.05.2021/16:30)

Hareketin en önemli özelliği, üyelerinin makineler ve sanayi devriminin sonuçlarına genellikle olumsuz bakış açısıydı. Devasa fabrikalardaki tekrar eden koşulları ve makinelerin ruhsuzluğunu eleştirerek, üretim ile yaratıcı işçilik arasındaki ilişkiyi yeniden canlandırmak istediler. Dolayısıyla üretimin büyük fabrikalarda yapılması yerine, üretim sürecinin daha küçük atölyelerde sınırlandırılmak istediler.

Arts and Crafts sanat hareketinin birçok tasarımcısı genellikle birden fazla disiplinde aktiflerdi. Tekstilden mobilyaya, duvar kağıdından cam eşyalara ve kuyumculuktan mimariye kadar geniş bir perspektifte eserler vermişlerdir.

1887 yılında, Arts and Crafts Hareket' i etrafında toplanan sanatçılar ve zanaatkarlar, güzel sanatlar alanını genişletmek, yeni dekoratif uygulamaları dahil etmek için dekoratif sanatları ve başarılarını sergilemek üzere Sanat ve El Sanatları Sergileme Derneği' ni kurmuşlardır. Bununla birlikte halkın tasarım algısını değiştirmek ve tasarlanmış nesnelerin statüsünü yükseltmek istediler. Yeni felsefenin tanıtımı, 1888' den 1890' a kadar üç yılda Londra New Gallery' deki yıllık sergiler aracılığıyla gerçekleştirdiler. Bu sergiler Arts and Crafts Hareketi' nin ticari anlamda çöküşüne rağmen, sanat ve zanaatın gelecekteki yaşamı ve etkisi için, önce İngiltere' de ve sonra yurtdışında büyük önem taşıyordu.

Sanat ve El Sanatları hareketi, bazen modern sorunlara modası geçmiş bir yaklaşıma sahip olduğu için eleştirildi. Bazıları, çalışmalarının kalabalık şehirler ve sanayileşme tarafından şekillendirilen bir toplumda hayatta kalabilecek kadar pratik olduğundan şüphe duyuyordu. Öyle ki büyük bir izleyici kitlesine ulaşmak ve yüksek miktarlarda üretimin yeterince ucuza yapılabilmesi için yoğun emek isteyen Arts and Crafts sanatının doğasında var olan bu sorun sanatın giderek geçerliliğini yitirmeye başlamasına neden olmuştur. Bu yoğun eleştirilere rağmen, Arts and Crafts sanat hareketi önemli bir etkiye sahipti ve Art Nouveau, Bauhaus gibi diğer stilleri etkilemiştir.

2.3 ARTS NOUVEAU HAREKETİ

Arts Nouveau sanatı 1800' lerin sonlarından istikrarlı bir şekilde gelişip, sınırları ve zamanını aşarak günümüzde çağdaş sanatçıları ve tasarımcıları etkilemeye devam eden sanat eserleri, resim , heykel , metal işleri, mimari, cam, mücevher ve seramikten oluşan heyecan verici ve baştan çıkarıcı bir stil olarak karşımıza çıkar.

Art Nouveau, muazzam bir teknolojik ilerleme döneminde ortaya çıkmıştır. Sanayi Devrimi' nin ardından, Avrupa' nın modern kimliği, sanayi ve seri üretimden ibaretti. Hareket, aynı anda otomasyon ve sanayileşmeyi birleştirip stilize ederken, zanaatkarlığı ve sanatsal yeteneği yücelterek Sanayi Devrimi' ni hem kucakladı hem de ona karşı misilleme yaparak çok heyecanlı ve hızlı bir yayılım göstermiştir.

Art Nouveau terimi ilk olarak, 1884 yılında Belçika' daki sanat dergisi L' Art Moderne' de tüm sanatların birleştirilmesine adanmış 20 sanatçıdan oluşan bir grup olan Les Vingt sanat topluluğunun çalışmalarını tanımlamak için ortaya çıkmıştır. Fakat hareket farklı ülkelerde birçok farklı isimle biliniyordu: Almanya' da Jugendstil, Avusturya' da Viyana Secession, İskoçya' da Glasgow Style, Arte Nuova veya İtalya' da Stile Liberty ve Fransa' da Belle Epoque.

Les Vingt' in savunucuları, sanayi devrimi tarafından üretilen düşük kaliteli, seri üretilen ürünlere ve Viktorya dönemi sanatının hantal, darmadağın tasarımlarına karşı çıkmışlardır. Bunun yerine estetik, işlevsel bir tasarımın gündelik hayatın nesnelere, mimarisine ve tasarımına dahil edilmesini teşvik ettiler. Art Nouveau' nın insanlara sıradan nesnelerin dahi zevk vermesi gerektiğini belirttiler.

Hareket, Viktorya döneminin aşırılığını ve ağır süs özelliklerini reddederek İngiltere' de sanatta ve zanaatta korkusuz bir canlanma başlatmıştır. Asimetrik ve akışkan, kıvrımlı hatlarla yapılan süslemeler hem natüralist hem de stilize çiçekler, salkım salkım üzümler hemen hemen her alanda ana form olmuştur.

“Art Nouveau, 1895-1905 yılları arasında Avrupa ve Amerika’ da mimarlıktan başlayarak tüm sanat dallarına egemen olmuş bir üsluptur. Üsluplaştırılmış bitkisel-eğrisel bezeme anlayışı geliştirmiş olması, bu üslubu benimseyen tüm ülkelerde genel kabul görmüştür.”(Sözen ve Tanyeli, 2005, s.27)

Art Nouveau, tren istasyonları, yemek salonları, binalar ve mağazalar gibi halka açık yerlerde yaygın olduğu için kamusal ve özel alanlar stilin eşit mülkiyetine sahipti. Yine, bu Art Nouveau' nun birleşik, kapsayıcı doğasını vurgular; herkesin zevk alacağı bir sanat formu. Hareket, gücü tükenmeye başladığında Birinci Dünya Savaşı' na kadar hızını ve popülerliğini sürdürmüştür.

Şekil 2.2: Paris Port Dauphine metro istasyon girişi

(<https://perito-https://perito-burrito.com/posts/paris-subway-signs/>Erişim Tarihi ve Saati:21.05.2021/17:30)

Şekil 2.3: Paris Port Dauphine metro istasyon girişi duvar ve çatı detayı

(https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Entrances_to_Porte_Dauphine_metro_station,_avenue_Foch#/media/File:D%C3%A9cor_de_lErişim Tarihi ve Saati:21.05.2021/17:45)

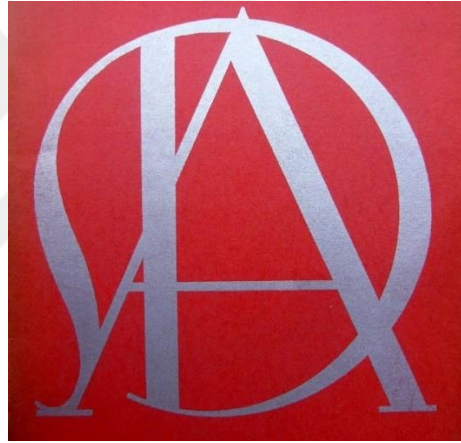
Metro girişinde ki yelpaze benzeri bir cam kanopi gölgelik, adeta yusufçukların narin ve karmaşık kanatlarını andırıyor. İşte bu Art Nouveau' yu karakterize eden organik formların işlevsel nesneler olarak kullanımına olan ilginin en güzel örneklerinden olan Hector Guimard imzalı Paris Metro Girişleri' dir. Günümüze kadar kalabilen istasyonlar

pek çok sanatçıyı etkileyerek Metro stili adı verilen tarzın öncüsü olmuş ve çok kısa bir süre popüler olan Art Nouveau' nun en önemli örneklerindendir.

Birinci Dünya Savaşı döneminde Art Nouveau, aşırı ayrıntılı, cömert dekorasyonu nedeniyle eleştirilere maruz kaldı. Ayrıca, içerdiği yoğun işçilik, onu kitlesel bir izleyici kesimi için oldukça erişilemez hale getirdi. Hareket Birinci Dünya Savaşı' ndan sağ çıkmasa da, Art Deco, Modernizm ve hatta Bauhaus' un bazı unsurları gibi daha sonra gelen farklı hareketlerde yaşamaya devam etmektedir.

2.4 ARTS DECO HAREKETİ

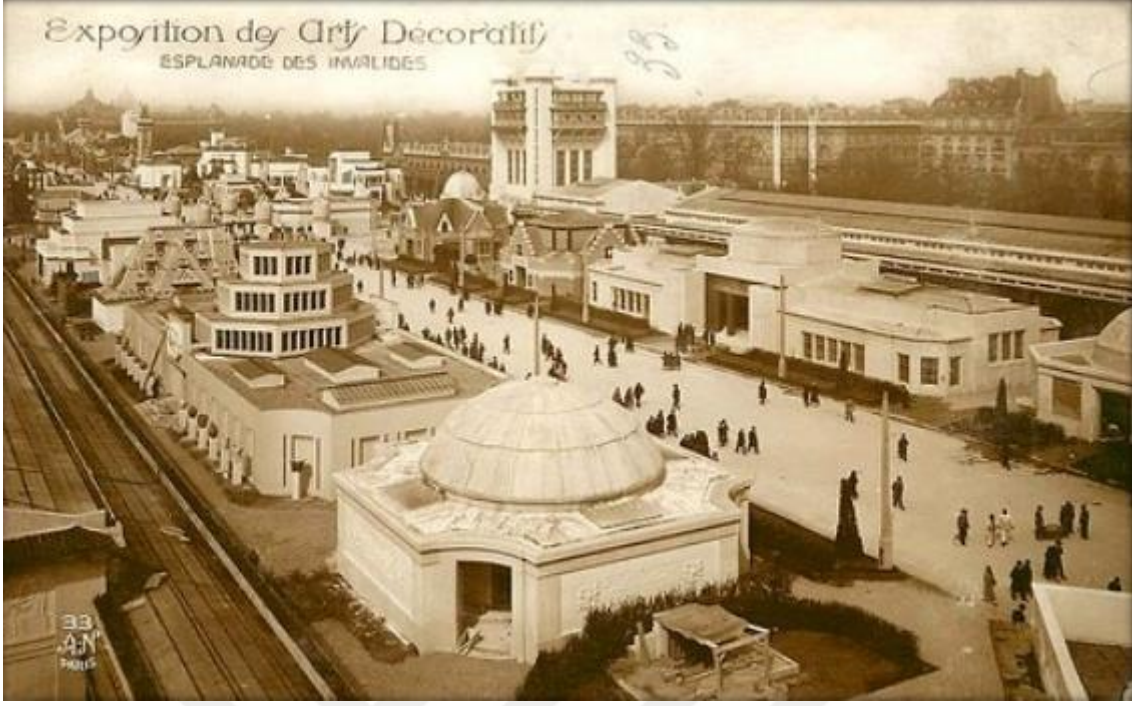
1920' li yıllarda savaş sonrası ruhsal ve ekonomik bunalımla beraber Art Nouveau' nın ateşli cazibesinin yavaş yavaş sönmesi sonucu Art Deco sanatı ortaya çıkmıştır.

Şekil 2. 4: Société des Artistes Décorateurs (Dekoratif Sanatçılar Derneği) logosu

(https://fr.wikipedia.org/wiki/Salon_des_artistes_d%C3%A9corateurs/Erişim Tarihi ve Saati:21.05.2021/20:00)

Yeni yüzyıla, geçmiş tarafından geri çekilmek yerine yeniliklerle adım adım ilerleme arzusundan hareketle, bir grup Fransız sanatçı, Société des Artistes Décorateurs (Dekoratif Sanatçılar Derneği) adlı bir grup kurdu. Yeni grubun ana hedeflerinden biri, dekoratif sanatçıları, resim ve heykel sanat dünyasından daha düşük bir statüye sokan görsel sanatların hiyerarşik yapısına meydan okumaktı. 1925 yılında Fransız devletinin de destek ve katkılarıyla düzenlenen Exposition Internationale des Arts et Décoratifs Industriels Modernes' te (Uluslararası Modern Dekoratif ve Endüstriyel Sanatlar Sergisi) ilk defa halka duyurulmuştur.

Şekil 2.5: Uluslararası Modern Dekoratif ve Endüstriyel Sanatlar Sergisi kartpostalı

(<https://thegemmary.com/2018/11/a-small-gallery/> Erişim Tarihi ve Saati:21.05.2021/21:00)

Fransa'nın kalbinde yaklaşık 60 dönümlük bir alana yayılan sergi altı ay sürdü. Bu süre zarfında, 16 milyondan fazla insan, 15 binden fazla sanatçı, mimar ve tasarımcının eserlerini görmek için geldi. Sergi, Art Deco hareketi ana akım haline geldi ve hareketin gidişatını büyük ölçüde etkiledi.

1900' de Paris' te düzenlenen "Exposition Universelle" isimli sergiden 25 yıl sonra "Exposition Des Arts Decoratifs" gerçekleştirilmiştir. Yine Paris'te yapılan bu sergi 1909 ve 1930 yılları arasında yaşanan tüm eğilimleri bir araya getirerek dönemin tarzına bütünsel bir tanım yaratmıştır. *"Gelenekselci yaklaşımın sonucu olarak parlak cilalı gül ağacı mobilyalar ve modernizmin savunucusu paslanmaz çelik borulardan sandalyeler, konstrüktivist geometrisi kübist gül motifleri Sergei Diaghilev' in Rus Balesi'nin çok renkli ışıltısı ve kübist renk paleti ve Le Corbusier' in beyazı dönemin önemli görüntülerinden olmuştur."*(Kapucu, 1995, s.118)

Paris' teki ilk çıkışından sonra, Art Deco tarzı, görsel ve dekoratif sanatlardan moda, kuyumculuk, mimari, sinema ve ürün tasarımına kadar farklı kaynaklardan gelen ve çeşitli disiplinleri etkilemiş, dünya çapında hızla kabul edilmiştir.

Art Deco, sanayileşme ve teknik ilerlemeden ilham alan bir tasarım hareketi olarak, cesur geometrik desenleri simetrik düzenlemelerle, canlı, zıt renklerle birleştirdi ve alüminyumdan paslanmaz cama ve çelikten plastiğe çeşitli modern malzemeler kullanmışlardır. Yani Art Deco sanatçıları teknolojik yeniliği, modern malzemeleri ve mekanizasyonu benimseyerek bunları stilin genel estetiğinde vurgulamaya çalıştılar.

Art Deco' nun ana görsel özellikleri, üçgen, zikzak, yamuk, zikzak desenli formlar dahil olmak üzere doğrusal ve geometrik şekillerin tekrarlanan kullanımından oluşmaktadır. Kendinden önceki Art Nouveau' ya benzer şekilde, çiçekler, hayvanlar veya insan figürleri gibi nesneler temsil edildiğinde, Art Deco' nun genel estetiğine uyum sağlamak için oldukça stilize edilmiş ve basitleştirilmiştir.

Avrupa Art Deco ideallerinin doğum yeri olmasına rağmen, ABD tartışmasız hareketin en hızlı adım attığı yerdir. Art Deco, ABD' de müthiş bir hızla hemen hemen her alanda kendisini göstermiştir. Öyle ki mimari alanda simgesel eserler verilmiştir. 1930' da tamamlandığında, mimar William van Alen tarafından tasarlanan Chrysler Binası, kelimenin tam anlamıyla Art Deco tarzının sembolü haline gelmiştir.

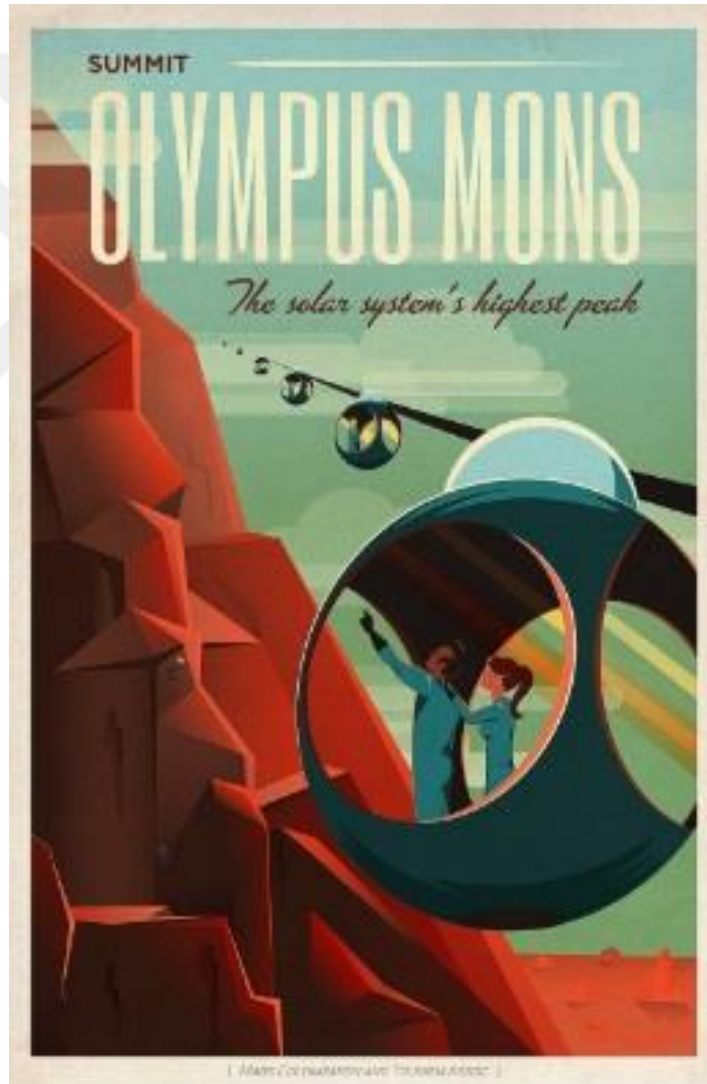

Şekil 2. 6: Chrysler Binası

(<https://www.khanacademy.org/humanities/art-1010/architecture-design/ny-skyscrapers-landmarks/a/van-alen-chrysler-building/Erişim Tarihi ve Saati:21.05.2021/22:30>)

Chrysler Binasını bu kadar sembolik yapan dekorasyon tarzıdır. Kıvrımlı katmanların etrafındaki üçgenler, binanın zirvesini süsledi ve bu şekiller, bir tepeye doğru parıldayan güneşi kopyalayacak şekilde yerleştirilmiştir. Yerçekimine meydan okuyan bu gökdelen, o zamanlar anlatıldığı gibi, mimarisinde modern insan-doğa mücadelesini çağrıştırırken, tüm temel Art Deco yapı öğelerini içermektedir.

1929 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan ve kısa süre sonra Avrupa'ya ulaşan Büyük Buhran, sanat hareketinde yavaş yavaş düşüş eğiliminin başladığı günlerdi. İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkışıyla beraber, Art Deco etkisini tamamen yitirmeye başlamıştır. Art Deco sanat hareketi, savaş yıllarında toplumun kısıtlanması ve savaşın sert ortamında, tarihin bu kadar ciddi bir dönemine uygun değildi. Geri kazanılabilen sınırlı metal arzı, binaları ve iç mekanları süslemek yerine askeri silah ve teçhizat yapımında kullanıldı. Bu yıkıcı ekonomik darbe ve savaş ortamı, o zamanlar Art Deco mobilyaları, nesneleri ve ürünleri alabilecek varlıklı müşterilerin sayısını büyük ölçüde düşürerek Art Deco sanatının hızla azalmasına neden olmuştur.

Şekil 2.7: SpaceX tarafından yaptırılan Art Deco tarzı kurgusal Mars turizm afişi, 2015

(https://www.francetvinfo.fr/sciences/espace/le-tourisme-sur-mars-vu-par-spacex_911539.html/Erişim Tarihi ve Saati:21.05.2021/23:30)

Art Deco tasarımının gelişimi, günümüzde hala etkileri olan bir sanat stili olarak gerçekten dikkate değerdir. Art Deco, neredeyse bir asır önce popüler olmasına rağmen, modern mimarinin sanat dünyasında gerçekten etki yaratan ilk stillerinden biri olarak kabul edilmiştir. Bugün, bu dekoratif sanat türünün esasen yeniden moda dönmeye izin veren bu özgün tarzdan hala ilham alınmaktadır. Ne kadar zaman geçerse geçsin, Art Deco' nun çarpıcı geometrik şekilleri sonsuza kadar ikonik kalacaktır.

3. 19. ve 20. YÜZYIL SANAT AKIMLARINDA TAKI TASARIMI

3.1 ART CRAFTS SANAT AKIMINDA TAKI TASARIMI

“1910 yılına kadar dünyada tüm sanat disiplinlerinde etkileri hissedilen Arts and Crafts sanat akımı takı tasarımını da etkilemiştir.”(Türe, 2011, s.111)

Makineler insanların yerini almış, maliyetlerin düşürülmesiyle beraber kalitenin de aynı yönde düşüşüne neden olmuştur. Dolayısıyla harekete ait sanatçılar tarafından, endüstrileşmenin getirdiği seri üretime yönelik artan eğilime karşı güçlü bir tepki oluşmuştur. Bununla beraber Art and Crafts Hareketi, dünya çapındaki varyasyonları ile geleneksel üreticilerin ucuz makine yapımı, seri üretim ürünlerini reddetmişlerdi.

Bu idealist grup, pahalı malzemelere bağımlı olmayan, bunun yerine sanatçının yaratıcılığına, dehasına, becerisine bağlı olan takılar tasarlamayı ve üretmeyi arzuladılar. İdeal olan, bir ürünün tasarım aşamasından son işlemine kadar her şeyi mükemmel bir dünyada bir araya getiren bir sanatçı-zanaatkar yapmalıydı. O zaman toplumdaki bütün kitlelere ulaşılabilir olacaktı.

“Sanat ve Zanaat hareketiyle birlikte takıda kullanılan malzemeler çeşitlenmeye başlamıştır. Mine, yarı değerli taşlar ve boynuz gibi maddi anlamda daha uygun fiyatlı malzemelere yönelim artmıştır.”(Soytogay, 2006, s.60)

Gerçek (maddi) değerinden ziyade sanatsal, el yapımı takılar üretmeyi hedefleyen sanatçılar, malzeme olarak altın yerine gümüş tercih etmişlerdir. Nadiren düşük ayarda altın kullanmışlardır. Değerli taşları çok az kullanılırken pırlanta hemen hemen hiç kullanılmamıştır. Daha çok kabaşon kesim yarı değerli taşlardan olan turkuaz, ametist, safir, ay taşı gibi süs taşlarını kullanmışlardır. Bunun yanında eşsiz barok inciler, deniz kabukluları, boynuz gibi malzemelerden de yararlanılarak takılar üretilmiştir.

“Bu dönemdeki takılarda genellikle kabaşon denilen pürüzsüz ve dairesel yüzeyden oluşan kesim şekli ile planlanmış yarı değerli taşlar kullanılmıştır.”(Newman, 1981, s.54)

Şekil 3. 1: John Paul Cooper tasarımı altın, yakut, inci, ametist, krisopraz gerdanlık

(<https://artjewelryforum.org/reviews/jewels-gems-and-treasures-ancient-modern/> Erişim Tarihi ve Saati:21.05.2021/09:30)

John Paul Cooper her ne kadar mimarlık eğitimi almış olsa da kuyumculuk alanında uzmanlaştı. JD Sedding' in mimarlık firmasında çalışmaya başladığında Henry Wilson ile tanıştı. Hem o hem de Wilson, metal işleme ve mücevher tasarımına büyük ilgi duymuşlardır. Cooper, Birmingham Sanat Okulu' nda metal işleri departmanının başına geçerek artık mimarlıkla değil kuyumculukla ilerlemiştir. Art Deco dönem sanatçıları Arthur Gaskin ve Sidney Meteyard gibi üyelerin yer aldığı Birmingham Grubu' na katıldı. Daha sonra kendi atölyesini kurarak eserler vermeye devam etmiştir. Bazılarını Paris' teki Dekoratif Sanat Sergi' sinde sergilediği kendi tasarımlarını tanıtmıştır. Mücevherlerinde genellikle metal olarak altını seçmiş, değerli ve yarı değerli taşlarla bezeyerek tasarımlarını gerçekleştirmiştir.

Dekoratif öğelerden yoksun, küçük ve sade bir şekilde üretilen Art Craft hareketi takılarının tipik özelliklerdir. Doğadan esinlenerek, genellikle çiçek, böcek ve yaprak motiflerine yer verilmiştir. Mine tekniğiyle renklendirilmiş metaller, yontulmuş metal işleri ve dövülmüş metaller de bu mücevher döneminde yaygın olarak kullanılmışlardır.

Şekil 3. 2: Sybil Dunlop tasarımı ametist, turkuaz, granat ve gümüşten broş

(<http://www.mylovelybeads.com/php/newsletter/201601/arts crafts3.html>/Erişim Tarihi ve Saati:21.05.2021/09:30)

CR Ashbee, Henry Wilson, Arthur Gaskin,, John Paul Cooper gibi ünlü Art Craft kuyumcu sanatçıları ile Art Nouveau muadilleri arasındaki fark, mücevherlerinin tamamen el yapımı olduğu gerçeğini güçlü bir şekilde vurgulamalarıdır.

Aslında mimar, tasarımcı olan Charles Robert Ashbee kuyumculuk alanında dönemin ünlü sanatçılarından. Kurucusu olduğu El Sanatları Loncasında Art Craft sanatının genç nesillere aktarılmasını sağlama amaçlarının, ticaret olarak değil eğitimsel olduğunu ifade etmiştir. Bu girişimle beraber birçok kişiye mobilya, deri yapımı, metal işleri, altın ve gümüş işleri de dahil olmak üzere birçok alanda dersler vermiştir.

“Bir başka loncada “El Sanatları Loncası’dır. Kurucusu olan Robert Ashbee, (1863–1942) William Morris’ in öğrencisidir. Ruskin ve Morris’ in düşüncelerinden etkilenerek ortaçağ lonca sistemini uygulamıştır.”(Kapucu, 1995, s.82)

Şekil 3. 3: Charles Robert Ashbee tasarımı altın ve ay taşlı broş

(<http://www.artnet.com/artists/charles-robert-ashbee/superb-guild-of-handicraft-brooch-a-pRrYBI-wvvbyWUIcu-K8iA2/>Erişim Tarihi ve Saati:22.05.2021/10:00)

Şekil 3. 4: Charles Robert Ashbee tasarımı gümüş, turkuaz ve mineli broş

(<https://www.npg.org.uk/whatson/anarchy-beauty-william-morris-and-his-legacy-1860-1960/home/explore/>Erişim Tarihi ve Saati:22.05.2021/10:30)

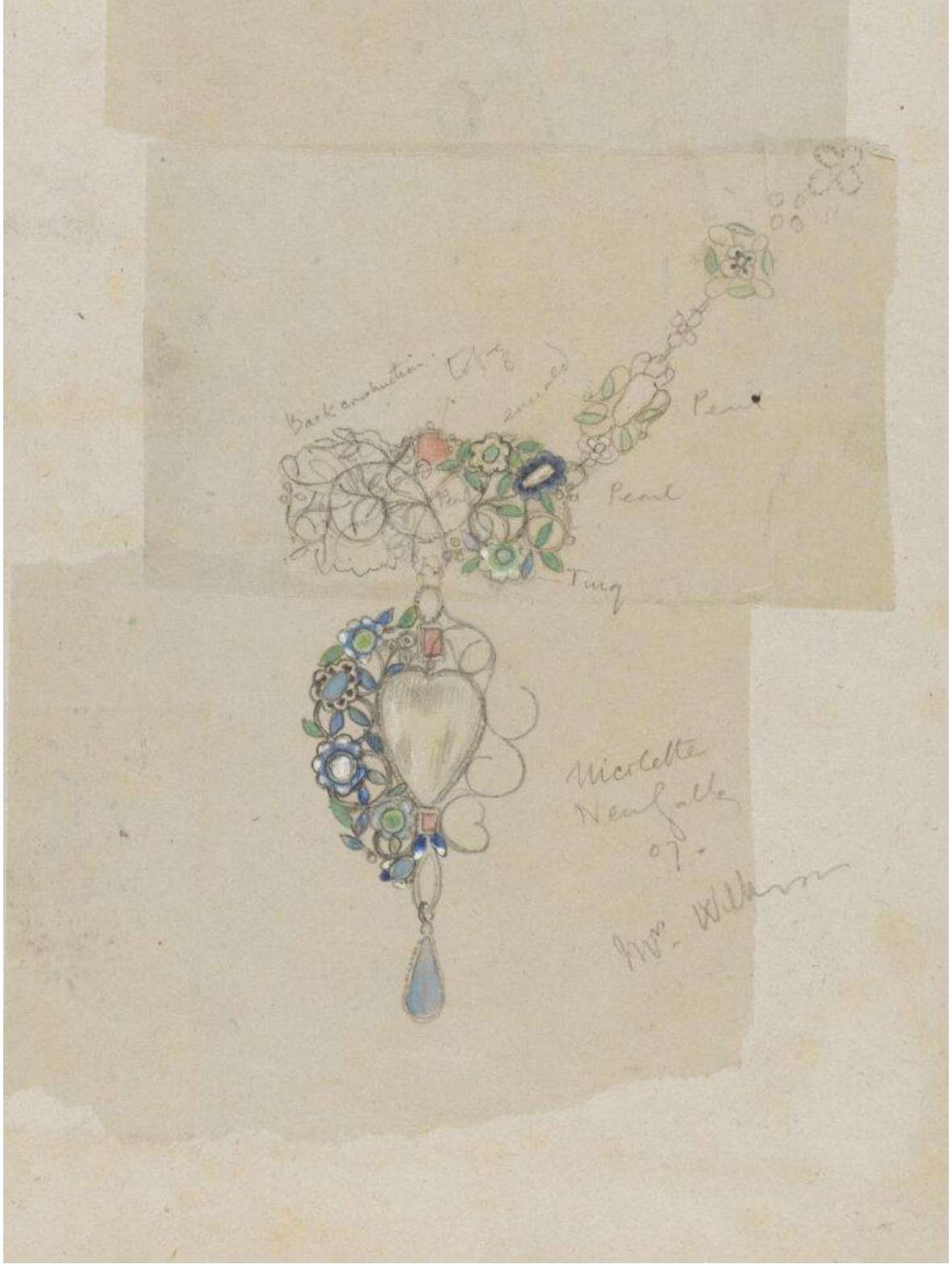
Arthur Gaskin, 1903 – 1924 yılları arasında Victoria Street Mücevherat Okulu' na müdür olarak atanan bir mücevher tasarımcısı ve mücevher tasarımı öğretmeni idi. Okulda tanıştığı eşiyle beraber Mr & Mrs Arthur Gaskin markasıyla çok sayıda gümüş ve mine (emaye) işleri, kitap illüstrasyonları ve mücevher ürettiler. Mr & Mrs Arthur Gaskin mücevherleri doğadan ilham alan güçlü motiflerin etkisini bol bol mine (emaye) işi ve yarı değerli süs taşlarının harmonisiyle süsleyerek üretmişlerdir.

Şekil 3. 5: Mr & Mrs Arthur Gaskin tasarımı gümüş, opal ve mineli broş

(<https://www.tademagallery.com/jewellery/d/rose-lattice-brooch/291946/>Erişim Tarihi ve Saati:22.05.2021/11:30)

Mücevherin tasarım aşamasından son aşamasına kadar karı-koca beraber yoğun emekler sonucu dikkat çekmeyi başarak dönem sanatçılarına ve zanaatkarlarına yön vermişlerdir.

Şekil 3. 6: Mr & Mrs Arthur Gaskin kolye tasarımı eskizleri

(<https://collections.vam.ac.uk/item/O688242/design-gaskin-arthur/> Erişim Tarihi ve Saati:22.05.2021/12:30)

3.2 ART NOUVEAU SANAT AKIMINDA TAKI TASARIMI

1895 ve 1910 yılları arasında Fransa’ da, Viktorya döneminin (1901’de Kraliçe Victoria’ nın ölümüyle sona eren) aşırı işlenmiş, hantal tasarımların hemen ardından doğan Art Nouveau sanatının takı örneklerinin en önemli karakteristik özelliği doğal bitki ve böcek formları, dalgalı kıvrımlar ve akışkan çizgilerdir.

“Art Nouveau kamçı şeklinde çizilen, doğa referansları ve hünerli tekniklerle karakterize edilmiş bir Fransız sanattır ve bu sanat hareketi hiçbir yerde Rene Lalique, Maison Vever ve Georges Fouquet’ in kuyumculuk eserlerinde görüldüğünden daha iyi görülmez.” (Patricia, 1989, s.110)

Art Nouveau takı stili romantik, kadınsı ve büyüdür. Art Nouveau takılarının çoğu, yalnızca değerli taşları sergileyen süs eşyaları değil, gerçek birer sanat eseridir. Takılardaki vurgu, renk, gölgeleme ve ışığa karşı hassas hassasiyet, duyumsal çizgi ve konturların kullanımı ve mistik yaratıkların kullanımı stili tanımlamaktadır.

“20.yy’da altın ve gümüş montürlerde değerli taşların yanı sıra yarı değerli taşlar ve organik malzemeler de kullanılmaya başlanmaktadır. Girift sarmal kıvrımlar, insan ve hayvan figürleri, stilize bitki formları; cam, boynuz ve mine teknikleri kullanılmıştır.”(İrepoğlu, 2000, s.69)

Elmaslar idareli kullanılırken aytaşı, ametist, opal, kehribar, sitrin, peridot ve tatlı su incileri yaratıcı parlaklığın peşinde kullanılan popüler malzemeler haline geldi. Kuyumcular, çeşitli mine (emaye) teknikleri geliştirerek farklı bir tekniği yeniden keşfettiler. Plique-à-jour’ un yeniden keşfedilmesiyle vitray görünümüne sahip ince mine katmanları elde edilmiştir. Bu benzersiz, üç boyutlu teknik çok zorluydu ve kuyumcunun becerisinin ve sanatının bir kanıtıydı.

15. yüzyılda Benvenuto Cellini tarafından keşfedilen plique-à-jour (gün ışığına izin vermek) terimi, ışığın içinden geçebilmesi için mineyi ince bir zar içinde uygulamaktan gelmektedir. Plique-à-jour’ un, doğada bulunana benzer doğal bir yarı saydamlık sağlamasından dolayı yapraklar, çiçekler, böcek kanatları gibi tasarımlarda ve diğer ince ışık illüzyonları için kullanılması mümkündür.

Şekil 3. 7: Lalique tasarımı Yusufçuk broş

(<https://www.jewelryjournal.jp/blog/13839/> Erişim Tarihi:22.05.2021/13:00)

Plique-à-jour denilince Art Nouveau sanatının duayeni René Jules Lalique akıllara gelir. Kuyumculuk eğitimi alan Lalique aynı zamanda cam sanatıyla da çok yakından ilgilenmiştir. Art Nouveau broşları ve taraklarının yanı sıra natüralist yaklaşımı, 1900 senesindeki Paris’ te Exposition Universelle’ de (Dünya Sergisi) geniş bir beğeni toplamıştır.

Lalique’ nin mücevher tasarımları, doğal dünyanın güzelliğini yansıtıyordu. Altın, flora ve faunayı değerli taşlar ve incilerle birleştirdi. Plique à jour mine tekniğini kullanarak ürettiği eserler atmosferi ve mevsimi yansıtmıştır. Lalique tarafından; opal taşı suyu, elmaslarsa yaprakların alt kısımlarını yansıtmaları, böcekler ve büyük iğneler, taraklarda, şapka ve saçta dolaşmak için tasarlanmıştır.

Şekil 3. 8: Lalique tasarımı boynuz, emaye, altın ve gümüşten tarak

(<https://oroargentoevintage.it/site/2020/01/09/rene-lalique-il-genio-del-liberty/> Erişim Tarihi ve Saati:22.05.2021/13:30)

“Art Nouveau döneminin en önemli tasarımcısı René Lalique’ in yarı değerli taş, cam malzeme ve ucuz metallerle oluşturduğu tarak, kolye, yüzük, küpe, broş tasarımları oldukça ilgi görmekteydi. Tasarımcı geleneksel Fransız mücevher anlayışını ortadan kaldırarak takıya naturel, aykırı, egzotik, fantastik, simgeci, ikonografik bir ifade şekli getirmiştir. Takılarında mineleme tekniği eşliğinde hayvan ve bitki motifleri dönemin izlerini taşımaktadır.”(Yağan ve Boratav, 2019, s.4)

Lalique’ in yaratıcı, orijinal ve cesur tasarımları, Çek ressam Alphonse Mucha ile yaptığı işbirlikleri nedeniyle ün kazanan Georges Fouquet, Henri Vever, Lucien Gaillard gibi sanatçıların önünü açmıştır.

Georges Fouquet’ in 1898’ de sunduğu ilk koleksiyonu, Art Nouveau tarzını benimseyen orkideler ve kelekler içermektedir. Tipik olarak altından olan parçaları mine ile süslemiş ve opaller, boynuz, inciler bazen de elmaslarla bezemiştir. Georges, Art Nouveau

motiflerine uygun olarak, kıvrımlı çizgiler, yumuşak renkli mineler ve ince dokular kullanmıştır.

Şekil 3. 9: Georges Fouquet tasarımı altın, yakut, inci ve mineli broş

(<https://preciosa-shop.ru/blog/alfons-muha-cheshskij-geroj-genij-i-novator/> Erişim Tarihi ve Saati:23.05.2021/09:30)

Henri Vever, tasarımlarında fildişi, boynuz ve opal kullanan mine sanatında da yetkin bir zanaatkardı. Ürünlerinde çoğunlukla kullandığı temalar kadınlar, doğa ve efsanevi yaratıklardır. Kavisli hatlar, doğadan ilham alan motifler ve mineli eserler üreten Vever, yarı değerli süs taşları ve pırlantaları tercih etmiştir. Bununla beraber tasarıma odaklanarak süs taşlarının daha küçük boyutlarda kullanmıştır.

Lucien Gaillard, René Lalique' nin doğal dünyanın tüm yönlerini keşfetmesinden ilham almıştır. Atölyesinde vazolar, baston başları, saç tarakları, iğneler ve pendentiflerin yanı sıra genellikle çiçek veya hayvan motiflerinden ilham alan daha geleneksel mücevherler üretti. Hayvan motifleri arasında arılar, kelebekler, yusufçuklar ve yılanlar vardı.

Şekil 3. 10: Henri Vever tasarımı kolye

(https://www.wga.hu/html_m/v/vever/jewel1.html/Erişim Tarihi ve Saati:23.05.2021/10:30)

Şekil 3. 11: Lucien Gaillard tasarımı mine ve zümrüitten yusufçuk yüzük

(<http://www.artnet.com/artists/lucien-gaillard/an-art-nouveau-enamel-and-emerald-ring-by-lucien-87uzFizlfau8ynGZVK1RBw2/>Erişim Tarihi ve Saati:23.05.2021/12:00)

Çok kısa bir sürede birçok bölgeye yayılmasına rağmen, değişen tutumlar ve I. Dünya Savaşı' nın başlaması Art Nouveau döneminin sonunu getirdi. Savaşların ve kaynakların kıt olduğu bir dönemde, mimariden afişlere, gümüş eşyalara kadar her şeyde popüler hale getirilen stilize formlar, üretilemeyecek kadar pahalı hale gelmişti. Her ne kadar Art Nouveau büyük kitlelere hitap etmeyi amaçlasa da sınırlı bir müşteri tabanıyla lüks bir sanat olarak kalmıştır.

3.3. ART DECO SANAT AKIMINDA TAKI TASARIMI

Birinci Dünya Savaşı dünyayı birçok yönden değiştirmesiyle paralel olarak güncel yaşam da etkilenmişti. Kadınlar askere çağrılan erkekler tarafından boş kalan endüstriyel rolleri devralarak çalışma hayatına çok hızlı bir giriş yapmışlardır. Dolayısıyla savaşın getirmiş olduğu değişim kaçınılmaz olmuştur. Hızla değişen bu ortamda Art Deco tasarım hareketi ortaya çıktı.

Savaş sona erdiğinde, dünya yeni teknolojileri, yenilikleri ve sanatı daha önce hiç olmadığı kadar benimseyerek yeniliklere yelken açmıştır.

“Sanatta Kübizm’ in ve Jaz müziğinin moda olduğu ve makineleşmiş endüstriyel üretimin hakim olduğu, 1920 ve 30 yılları sıkıntılı ve aynı zamanda tutucu geçen iki savaş arasında bu on yıl ve bu dönemin sanatsal ürünleri dönemin çeşitliliğini yansıtmaktadır.” (Raulet, 2002, s.29)

Art Deco, bu zamanın yeni görsel sanatlar tarzı olmuştur. Art Deco’ yu şekillendiren sanat akımları, Kübizm’ in geometrik şekilleri ve Fovizm’ in parlak renkleri idi. Art Deco, daha önce tercih edilen yumuşak kıvrımlar ve tamamlayıcı renkler yerine, zıt renklerle tekrar eden ve simetrik geometrik tasarımlara odaklandı.

“Art Deco, takı tasarımına en büyük katkı Fütürizm, Kübizm gibi sanat akımlarından, Makineleri andıran tasarımlardan, Afrika kabile süslemelerinden, Firavun dönemi Mısır’ından, grafik tasarımı hatta mimari yapılardan, büyük şehir gökdelenlerinden gelmiştir.”(Pullue, 1990, s.32)

Art Deco mücevher tasarımcıları, savaş sonrası iyimser ve coşkulu havayı yakalayıp yükselişe geçmişlerdir. Art Deco, Art Nouveau’ nun akıcı çizgilerini ortadan kaldırıp ve yaygın olarak Kübizm olarak bilinen geometrik çizgiler ve köşeli formları kullanmıştır.

“Mısır Kralı Tutankamon’ un mezarında ortaya çıkan arkeolojik keşifler, o dönemde yaşayan ressam Pablo Picasso’ nun Kübizm’ e yönelik çalışmaları da Art Deco tasarımlarına ve kullanılan motiflere ilham vermektedir. Lotus çiçeği, piramitler, Horus’ un gözü, skarabe kullanılan motiflerdir. Bu motifleri lapis, akik, turkuaz taşlarını altınla bir araya getirerek Art Deco stilinde takıları dünyaya sunmaktadırlar.” (Cartlidge, 1985, s.138)

Şekil 3. 12: Skarabe (bok böceği) formlu değerli taşlar, altın ve platinden broş

(<https://www.theguardian.com/artanddesign/gallery/2014/jul/23/ancient-egypt-fever-tutmania-strikes-the-uk-in-pictures>/Erişim Tarihi ve Saati:23.05.2021/16:00)

Art Deco döneminde mücevher üretiminde büyük yenilikler yapıldı. Değerli taşlar, desenler veya mozaik tasarımları oluşturacak şekilde düzenlenebilmeleri için birçok farklı şekilde kesildi. Değerli taş kesimlerinin arasında en popüler olanı, mücevherlerin tam olarak belirli bir tasarıma uyacak şekilde kesildiği özel kesimlerdir. Bular kimi zaman kare, dikdörtgen kesimken kimi zaman da üçgen ve yarım ay şekilli kesim türleridir. Doğal olarak kullanılacak değerli taşların kesim şekilleri olabildiğince geometrikken, üretilen mücevherlerde geometrik formlarda tasarlanarak uyum sağlanmıştır.

Şekil 3.13: Art Deco tarzı elmas, safir ve platinden bilezik

(<https://rauantiques.com/blogs/canvases-carats-and-curiosities/glitzy-and-glamour-art-deco-jewelry>/Erişim Tarihi ve Saati:23.05.2021/17:30)

En önemli yeniliklerden birisi de mücevher şirketi Van Cleef & Arpels tarafından geliştirilen eşsiz bir yenilik olan değerli taşların metalin üzerinde yüzüyormuş hissi uyandıran görünmez mihlama (invisible mihlama) tekniğidir. Değerli taşların bu şekilde metale monte edilmesi, yukarıdan ya da karşıdan bakıldığında hiçbir metalin görünmemesi süs taşlarının eşsiz parıltılara ve muhteşem ışıltılara imkan sağlamıştır.

Şekil 3.14: Van Cleef & Arpels tasarımı yakut, elmas ve platinden broş

(<https://quintessenceblog.com/inside-set-in-style/> Erişim Tarihi ve Saati:23.05.2021/19:30)

Mücevher üretiminde platinin kullanımıyla, platinin dayanıklılığı sayesinde süs taşlarını güvenli bir şekilde yüzeyde sabitlemek için daha az metale ihtiyaç oluyordu. Bu da daha hafif ve bir o kadar da daha sağlam mücevherlerin üretilmesini sağlamıştır. Bununla beraber 1924 yılında, dünyanın en büyük platin yatağının Güney Afrika’ da keşfiyle platinin kullanımı giderek artmıştır.

Şekil 3. 15: Art Deco dönemi çıkarılabilir klipsli pırlanta ve platinden bileklik

(<https://www.simonteakle.com/jewelry/art-deco-diamond-bangle-with-detachable-clips-circa-1935/>Erişim Tarihi ve Saati:24.05.2021/10:30)

Önemli bir gelişme de inci üretiminin başkahramanı istiridyelerin, kültür incisi üretmek için sedef boncukların implat edilerek çok daha hızlı inci üretimi gerçekleştirilmesidir. Üretilen incilerden yapılan kolyeler 1920' lerin ikonik mücevheri haline gelmiştir.

Şekil 3. 16: Cartier tasarımlı elmas, inci ve platin tokalı kolye detayı

(<https://geogallery.si.edu/10002704/dunn-pearl-necklace/>Erişim Tarihi ve Saati:24.05.2021/11:30)

Şekil 3. 17: Cartier tasarımlı elmas, inci ve platin tokalı kolye

(<https://geogallery.si.edu/10002704/dunn-pearl-necklace>/Erişim Tarihi ve Saati:24.05.2021/12:30)

Georges Fouquet, Raymond Templier, Paul-Emile Brandt, Jean Desprès, Gérard Sandoz, Jean Dunand gibi sanatçılar Art Deco sanatının kuyumculukla ilgilenen sanatçılarındandır. Kimisi tasarımlarını kendi kuyumculuk şirketlerini kurarak, kimisi de dönemin ünlü kuyumculuk şirketlerinde tasarımlarıyla dönem tarzını etkileyerek yön vermişlerdir.

İki Dünya Savaşı arasında ve Büyük Buhran' ın zorlukları arasında, Art Deco sanatı çok fazla dayanamamıştır. 2. Dünya Savaşı sırasında ilgisini kaybetmişti ve ilginin yeniden canlandığı 1960' lara kadar rafa kalkmıştı. Birçok yönden geçmişten kopmaya çalışan bir akım artık nostaljik, sevgiyle anılan bir klasik haline gelmiştir.

Modernist bir kuyumcu olan Raymond Templier, modern teknolojiden ilham alan geometrik kompozisyonlarıyla tanınmıştır. Parisli kuyumcu bir sülaleden doğmuş olması onun için büyük bir avantaj sağlamıştır. 1849’ da büyükbabası tarafından kurulan aile şirketine 1922 yılında Raymond Templier’ de katılarak ve sıra dışı mücevherlerini üretmeye başlamıştır.

Şekil 3. 18: Raymond Templier tasarımı elmas, zümrüt, lapis lazuli yüzük

(<https://www.christies.com/lot/lot-an-art-deco-emerald-lapis-lazuli-and-6091640/?from=salesummary&intobjectid=6091640&sid=b80d0bc2-fcb4-4efb-95a9-6b4d88520855>/Erişim Tarihi ve Saati:29.06.2021/10:30)

Geometrik şekillerin sanata ve dekoratif sanatlara hakim olduğu Art Deco döneminde bir mücevher yenilikçisi olarak Raymond Templier, zamanının ikonik haline gelen tasarımlar yaratmıştır. Mat ve parlak yüzeylerin, hacimlerin ve düz yüzeylerin kontrastlarıyla karakterize edilen tarzın, önemli değerli taşları vurgulayan geleneksel takılardan ziyade sanatın bir yansıması olduğunu savunmuştur.

Şekil 3. 19: Raymond Templier tasarımı elmas, mine ve platinden broş

(<https://madparis.fr/brooch-1925/>Erişim Tarihi ve Saati:29.06.2021/11:30)

1889 doğumlu Jean Despres, 14 yaşında Parisli bir kuyumcunun yanında çıraklığa başlayarak kuyumculuk dünyasına adım atmıştır. İlhamını tam bir endüstriyel gelişme içinde olan dönem de, formların ve malzemelerin modernliğinden etkilenerek, hem cesur hem yenilikçi bir sanatçı olarak karşımıza çıkar. Dönemin sanatçıları Picasso ve Modigliani' den ilham almışlardır. Jean Despres kübizm ve fütürizmden etkilenmiştir.

Şekil 3. 20: Jean Despres tasarımı altın, oniks, amazonit ve gümüşten yüzük

(<http://www.les-bijoux-anciens.fr/jean-despres-le-createur-de-bijoux-art-deco/>Erişim Tarihi ve Saati:30.06.2021/09:30)

1930'lardan itibaren Jean Despres sanatının zirvesine ulaşmış, sade ve orijinal mücevher tasarımlarıyla dikkatleri üzerine çekmiştir. Gümüşle beraber oniks, turkuaz ve kalsedon gibi süs taşlarıyla çok çalışmıştır. Bu çok avangard mücevherler ilhamlarını, endüstriyel tasarımcı olarak yaşadığı deneyimler sırasında şekillerini ve çizgilerini gözlemleyebildiği askerlik dönemindeki uçak motorlarının mekaniğinden almaktadır.

Şekil 3. 21: Jean Despres tasarımı gümüş ve altından yüzük

(https://www.liveauctioneers.com/item/26350874_jean-despres-1889-1980-french-silvergold-ring/Erişim Tarihi ve Saati:30.06.2021/10:30)

Eserleri ile adeta Art Deco dönem sanatının elçisi gibi olan Jean Dunand 1877 yılında İsviçre’ de doğmuştur. Gümüş işi yapan bir babanın oğlu olan Dunand, dekoratif sanatlarda iyi bir kariyere doğru babasının ayak izlerini takip etmiştir. Akademik olarak heykel ve metal alanında eğitim almıştır.

Şekil 3. 22: Jean Dunand tasarımı Zürafa boyun halkaları

(<http://thecoincidentalandy.blogspot.com/2010/12/decorative-lacquerware-art-of-jean.html>/Erişim Tarihi ve Saati:30.06.2021/11:30)

Jean Durand aslında o kadar farklı alanlarda o kadar fazla eser vermiştir ki her bir eser Druand’ ın adını ezberletecek derecedeydi. Afrika tarzı kumaş baskılarından ilham alarak yaptığı Zürafa boyun halkaları Jean Durand’ ın en ikonik tasarımlarıdır. Çoğu sanatçının mücevherinde tipik olan Durand’ ın vurgusu elmas, yakut veya safir gibi değerli taşların parıltısını sergilemek değil, en başta tasarımdı. Aslında mücevherlerinde değerli taşlar yoktur. Jean Durand mücevherleri tipik olarak bakır, çelik, pirinç veya çeşitli altın alaşımları gibi daha ucuz metallerden üretilmiştir. Doku ve renk, özellikle siyahın yanında çarpıcı bir şekilde kontrast oluşturan parlak kırmızılar, lake veya kakma sedef, gümüş veya yenilikçi yumurta kabuğu mozaïği gibi dönem ilklerini eserleriyle yaşatmıştır.

Şekil 3. 23: Jean Dunand tasarımı yumurta kabuğu, mine ve altından bilezik

(<https://arthur.io/art/jean-dunand/bracelet-article/>Erişim Tarihi ve Saati:30.06.2021/11:00)

Şekil 3. 24: Jean Dunand tasarımı yumurta kabuğu, mine ve şeffaf vernikli cep saati

(<https://thefrenchjewelrypost.com/en/saviez-vous/four-jean-dunand-watches-at-artcurial/>Erişim Tarihi ve Saati:30.06.2021/12:00)

4. 19. ve 20. YÜZYIL SANAT AKIMLARININ GÜNÜMÜZ TAKI TASARIMINDA BIRAKTIĞI ETKİLER

4.1 CARTİER CO.

Louis-Francois Cartier, 1847’ de akıl hocası Adolphe Picard’ a ait Paris’ teki küçük mağazayı satın aldığında çıraklıktan ustalığa geçen bir saatçiydi. Louis, Pierre ve Jacques adında üç torunu olan Cartier, Louis’ i Paris’ te, Jacques’ i Londra’ da ve Pierre’ i New York’ ta görevlendirmesiyle, şirket küreselleşmeye başlamıştır. Bu mütevazı başlangıçtan itibaren Cartier, 270’ den fazla butiğe sahip çok uluslu bir aile şirketine dönüşmüştür.

“1847’ de Louis-François Cartier tarafından Paris’ te kurulan firma ‘Mücevhercilerin Kralı ve Kralların Mücevhercisi’ olarak tanınmaktadır. Fransa kralı III. Napolyon döneminde sarayın güvenini kazanmakta, halkın gözünde yükselmektedir.” (İrepoğlu, 2000, s.69)

4.1.1.Üçlü Yüzük

Başlangıcı ve sonu olmayan birbirine bağlı üç yüzük, güzel sade ve aşkın kalıcı niteliklerini çağrıştıran Trinity yüzük, Cartier hikayesinde merkezi bir yer işgal ediyor. İlk olarak 1924’ te cesur bir yenilikle ortaya çıkmıştır. Bugün hala mücevher yelpazesinin önemli bir unsurudur. Ünlü kullanıcılar arasında Jean Cocteau, Prenses Diana ve aktris Nicole Kidman yer almaktadır.

Şekil 4. 1: Cartier Tasarımlı Trinity Yüzük

(<https://www.cartier.com/en-us/jewelry/rings/trinity-ring-small-model-CRB4086100.html>/Erişim Tarihi:24.05.2021/13:30)

4.1.2. Panter Broş

Cartier' in hiçbir tarihi, şirketin 20 yüzyılda ki Mücevher Direktörü Jeanne Toussaint' e atıfta bulunmadan doğru bir şekilde anlatılamaz. Derileri dairesini süslediği için meslektaşları tarafından ona 'panter' lakabı takılmıştı. Ve onun için tahtından feragat eden İngiltere Kralı VII. Edward ile evlendiğinde uluslararası üne kavuşan Amerikalı sosyetik Wallis Simpson tarafından giyildikten sonra imza yaratımı haline gelen broş şeklindeki panterdi.

Şekil 4. 2: Cartier Tasarımlı Panter Broş

(<https://www.jewellerypursuer.com/single-post/gemstones-igtv-interview-with-g%C3%BCbelin-academy-trainer-m%C3%A9lanie-matthes-all-things-sapphire>/Erişim Tarihi ve Saati:24.05.2021/14:30)

4.1.3. Tutti Frutti Takıları

Zümrüt, yakut, safir ve elmasın göz alıcı karışımıyla Tutti Frutti mücevherleri, Hint Kraliyeti' nin renklerinden ilham alınarak Art Deco döneminin zirvesinde üretilmiştir. Cartier, farklı renkli taşları karıştırmayı deneyen ilk kuyumcu olduğundan, o dönemde çığır açmışlardır. Doğu ve Batı kültürel birlikteliğinin mükemmelliğini sunan Art Deco döneminin ikonları olarak saygı görmektedirler.

Şekil 4. 3: Cartier Tasarımlı Tutti Frutti bileziği

(<https://www.vogue.com/slideshow/art-exhibitions-jazz-age-twenties/Erişim Tarihi ve Saati:24.05.2021/15:30>)

İngiltere Kralı VII. Edward, Cartier’ den ‘Kralların Kuyumcusu ve Kuyumcuların Kralı’ olarak söz ederek Cartier’ e çok büyük bir itibar kazandırmıştır. Bu itibar öyle bir öneme sahipti ki, Haziran 1911’ de Kral V. George’ un taç giyme töreninde giyilen taçlardan on dokuzu Cartier’ e aittir.

Şekil 4. 4: Kral George V ve Kraliçe Mary’ nin taç giyme töreni

(<https://www.getty.edu/art/collection/object/1049DB/Erişim Tarihi ve Saati:29.05.2021/16:30>)

Cartier bugüne kadar büyük mücevher koleksiyoncuları ve kraliyet aileleri arasında favori olmaya devam etmektedir. Örnek olarak, şimdi Cambridge Düşesi olan Kate Middleton 2011’ de Prens William ile düğünü için Cartier Halo elmas tacı takmayı seçmiştir.

Şekil 4. 5: Cartier tasarımı Halo elmas tac

(<http://orderofsplendor.blogspot.com/2011/05/tiara-thursday-halo-scroll-tiara.html>/Erişim Tarihi ve Saati:29.05.2021/17:00)

4.2 VAN CLEEF & ARPLES

Van Cleef & Arpels, Alfred Van Cleef ve Estelle Arpels arasındaki evliliğin sonucunda kurulmuştur. 1906’ da Alfred, Estelle’ nin erkek kardeşi Charles ile Paris’ te Van Cleef & Arpels butiğini açarak mücevher dünyasına girmişlerdir.

Firma, Art Deco sanatı anılmadan önce geometrik, neredeyse Kübist tasarım estetiği ile bilinmekteydi. Yirminci yüzyılın başlarında soyut geometrik sunumlarını geliştirmişlerdir. 1920’ lerin sonlarında ve 1930’ ların başlarında Van Cleef & Arpels, bu cüretkar modaları tamamlamak için daha zengin renklere sahip daha cesur mücevherler üretmek için modern kadınlar tarafından sergilenen yeni kazanılmış moda özgürlüğü tarafından yönlendirilmiştir. Art Deco dönemine yaptıkları katkılarla mücevher dünyasında ki ilklerle döneme damgalarını vurmuşlardır. Bu yeniliklerden birisi de Windsor Düşesi’ nin Van Cleef & Arpels’ e fermuarlı bir kolye siparişi vermesi ile çok uzun süren araştırma, çalışma ve yoğun emek sonucunda ürettikleri Zip kolye’ dir.

Son derece çok yönlü olan bu kreasyon iki şekilde takılabilmektedir. Ya açık bir şekilde kolye olarak ya da kapalı şekilde bir bilezik olarak kullanılabilir. Uyarlanabilirliği ve çarpıcı tasarımı, fermuarlı kolyenin değerli taşlarla süslenmiş altın ve platinden oluşu Van Cleef & Arpels' in bir simgesi haline getirmiştir.

Şekil 4. 6: Van Cleef & Arpels fermuarlı kolye

(<https://deleuse.com/blogs/news/15300553-unzipping-the-past-van-cleef-arpels-zip-necklace>/Erişim Tarihi ve Saati:25.05.2021/22:00)

Şekil 4. 7: Van Cleef & Arpels fermuarlı bilezik

(<https://deleuse.com/blogs/news/15300553-unzipping-the-past-van-cleef-arpels-zip-necklace>/Erişim Tarihi ve Saati:25.05.2021/22:00)

1926’ da Alfred Van Cleef’ in kızı Rene Puissant, tasarımcı Rene-Sim Lacaze ile birlikte tasarımlara başkanlık etmeye başlamışlardır. Birlikte, Cadenas saati ve Kızma Birader bileziği gibi ikonik tasarımlar ve görünmez mıhlama (invisible setting) tekniğinin sayesinde değerli taşların metalin üzerinde yüzüyormuş gibi görüldüğü tasarımlar hala geçerliliğini korumaktadırlar. Bu teknikte Art Deco dönem sanatında ilk olan tasarımlar ortaya çıkarmıştır.

Şekil 4. 8: Van Cleef & Arpels tasarımı Ludo bilezik

(<https://highjewellerydream.com/vca-ludo-hexagone-bracelet/>Erişim Tarihi ve Saati:25.05.2021/22:309)

Şekil 4. 9: Van Cleef & Arpels tasarımı Cadenas saat

(<https://www.tatlerasia.com/style/watches/van-cleef-arpels-flora-secret-watch/>Erişim Tarihi ve Saati:25.05.2021/23:00)

4.3. FOUQUET

Pek çok sanatçıya kuyumculuk alanında, iki stil döneminde şaheserler üretmek pek rastlanılır bir durum olmasa da Georges Fouquet, hem Art Nouveau hem de Art Deco sanat dönemlerinde muhteşem mücevher sanat eserleri yaratarak imkansız gibi görüneni başarmıştır.

1860 yılında Alphonse Fouquet, Paris’ teki bir dükkanda o zamanın modasına uygun kaliteli mücevherler sergileyerek kendi işini kurmuştur. Fouquet adını, 1878 (Paris Uluslararası Fuarı) Exposition Universelle’ de (Paris Uluslararası Fuarı) sergilediği tasarımlarla duyurmuştur. İki yıl sonra, 18 yaşındaki oğlu Georges babasından zanaat ve işi öğrenerek işin içine girmiştir. Art Nouveau hareketi o zamanlar popülerlik kazanmaya başladığında Georges, Art Nouveau estetiğinden derinden etkilenmiştir.

Georges’ un 1898’ de sunduğu ilk koleksiyonu, değerli taşlarla süslenmiş ve Art Nouveau tarzını benimseyerek orkideler, kelebekler ve doğa tasvirleri içermektedir. Tipik olarak tasarımlarını mine, opaller, boynuz, az da olsa elmaslarla süslemiştir. Georges, Art Nouveau motiflerine uygun olarak, kıvrımlı çizgiler, yumuşak renkli mineler ve ince dokular kullanmıştır.

Şekil 4. 10: Georges Fouquet tasarımı Üç Yengeç broşu

(<https://www.antique-jewelry-investor.com/images/1920-fouquet-brooch.jpg>/Erişim Tarihi ve Saati:25.05.2021/24:00)

1910 yılına gelindiğinde Art Nouveau sanatı bir çıkmaza girmiştir. Moda yavaş yavaş değişmekte, uzun kolyeler, küpeler ve saç bantları moda olmaktadır. Fouquet' de, her zaman çağının önünde olmayı arzulamasıyla bu değişimde rol almıştır.

1920' lerde Art Deco hareketinin gelişiyle birlikte, döneminin ilerisinde üretim yapan Georges, mücevherlerini daha cesur, daha geometrik bir görünümle sergilemektedir. Siyah oniks ve pırlantalı mücevherler Art Deco döneminin simgeleri haline dönüşmüştür.

Şekil 4. 11: Georges Fouquet tasarımı zümrüt, onyx ve pırlanta askılı kolye

(<https://www.we-wealth.com/news/pleasure-assets/altri-beni-di-lusso/gioielli-antichi-vintage-o-in-stile-quali-scegliere/>Erişim Tarihi ve Saati:26.05.2021/09:00)

4.4. LALIQUE

1860 yılında Fransa Marne bölgesinde Ay-Champagne’ de doğan René Lalique, hem kuyumcu hem de usta bir cam sanatçısıdır. Art Nouveau sanatına yön veren bir isim olmuştur. Paris’ te eğitim gören Lalique, kuyumcu bir sülaleden gelmediği için pek tanınmıyordu. Cartier, Jacta ve Boucheron’ un ünlü mücevher evlerinde çalışırken yaptığı eşsiz tasarımlarla adeta adını ezberletmiştir.

1885’ te Lalique, Parisli kuyumcu Jules Destape’ nin atölyesini devralarak kendi işletmesini kurmuştur. Sarah Bernhardt gibi özel müşteriler ve Paris’ in en iyi mücevher perakendecileri için bağımsız olarak çalışmıştır. Lalique’ in eserleri, opera yıldızlarından aristokralara kadar dönemin ünlülerinin gözdesi olmuştur. Yaratıcı tarzları, fildişi, yarı değerli taşlar ve boynuz gibi yeni malzemeleri mükemmel kullanması nedeniyle hayranlık uyandıran tasarımlar yapmıştır.

Şekil 4. 12: Rene Lalique tasarımı boynuz ve altından saç tarağı

(<http://theclosethistorian.blogspot.com/2014/07/hair-comb-history-highlight-6-rene.html>/Erişim Tarihi ve Saati:26.05.2021/10:00)

Özellikle plique-à-jour mine tekniğini yeniden keşfederek eşsiz tasarımlar yapmıştır. Yapılan bu tasarımlar Art Nouveau sanatının lokomotifleri olarak en güzel örnekleri temsil etmektedir.

Şekil 4.13: Rene Lalique tasarımı bir kolye bağlantı parçası

(<https://www.smb.museum/en/museums-institutions/kunstgewerbemuseum/collection-research/collection-highlights/>Erişim Tarihi ve Saati:26.05.2021/10:30)

Lalique, müşterileri için gerdanlık, kolye, bilezik ve küpe gibi zarif parçalar üretmiştir. Çalışmalarında genellikle yapraklar, orkideler ve kelebekler içeren doğadan ilham alan narin parçalara oyulmuş fildişi ve kaplumbağa kabuğu gibi yarı değerli malzemeler kullanmıştır. Mücevherini süsleyen böcekler, çiçekler ve periler, son derece karmaşık biçimlerde stilize edilen motifler Art Nouveau' nın kendisidir.

Şekil 4.14: Rene Lalique tasarımı altın, mine ve ametistten horoz diadem

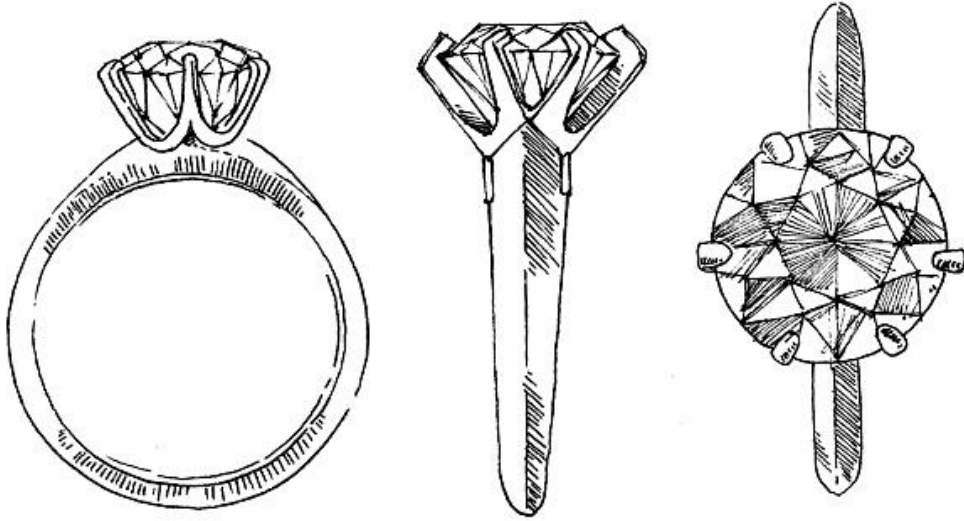
(<https://gulbenkian.pt/museu/en/rene-lalique-room/>Erişim Tarihi ve Saati:26.05.2021/11:00)

4.5 TIFFANY CO.

Tiffany & Young olarak 1837 yılında Charles Lewis Tiffany ve iş ortağı John B. Young tarafından kuruldu. İki ortak New York’ ta kırtasiye ve süslü eşyalar satmışlardır. Mağazaları kısa sürede günün şık kadınlarının gözdesi olmuş ve isimleri duyulmaya başlamıştır. Tiffany & Young 1840’ larda kurucu Charles Lewis Tiffany tarafından ünlü Tiffany mavi renginin tanıtımını yaparak tüm gözleri üzerine çekmiştir.

1886 yılında, bugün bildiğimiz nişan yüzüğünü tanıttıklarında Tiffany olarak kuyumculuk dönem sanatına bir ilki sunmuşlardır. Tiffany, pırlantanın 6 görünmez uç tarafından tutulduğu, ışığın pırlantanın içinden geçmesine ve daha fazla ışıltıyı yansıtmasına izin veren pırlanta tek taş yüzükler için bir yuva türü icat etmiştir.

“Tek bir elması tutan altı tane tırnağın, taşın neredeyse külah kısmına kadar inen bağlantı noktaları parlaklığı arttıran en önemli unsur olmakta ve günümüzde bu tarz yuvalara Tiffany denilmektedir.”(Becker, 2006, s.96)

Şekil 4.15: Tiffany model nişan yüzüğü eskizi

(<https://diamondguyhawaii.com/jewelry-repair-services-offered/>Erişim Tarihi ve Saati:26.05.2021/11:30)

Tiffany & Co, 1900’ de Paris’ teki Exposition Universelle’ ye (Paris Dünya Fuarı) katılmış ve botanikten ilham alınarak tasarlanan bu ‘İris’ broş ile altın madalya kazanılmıştır.

Şekil 4.16: Tiffany tasarımı İris broş

(<https://lobortas.com/en/blog/jewelry-and-watches/tiffany-dream-in-the-blue-box-part-two-170223/>Erişim Tarihi ve Saati:26.05.2021/12:00)

1902’ de babasının ölümünden sonra, Charles Lewis Tiffany’ nin oğlu Louis Comfort Tiffany şirketi devralarak ve ilk resmi Tasarımcısı oldu. Charles, tasarımlarıyla Art Nouveau hareketinde etkili bir figür olmuştur. Art Nouveau sanatının, renkli ve natüralist estetiği, marka için büyük bir ilham kaynağı olmuştur.

Şekil 4.17: Tiffany tasarımı mine, pırlanta, altın broş

(<https://eleuteri.nyc/collections/tiffany-co-enamel-diamond-gold-art-nouveau-brooch/>Erişim Tarihi ve Saati:26.05.2021/12:20)

Art Deco döneminde, 1920'lerde ve 30'larda, Tiffany & Co' nun Amerikan estetiği dünya çapında popülerlik kazanmıştır. Daha sonra 1940' lar ve 1950' lerin Retro kokteyl tarzına dönüşmüştür.

Şekil 4.18: Tiffany tasarımı mine kuvars ve platinden Papyon broş

(<https://www.langantiques.com/art-deco-rock-crystal-black-enamel-and-diamond-bow-tie-pin.html>/Erişim Tarihi ve Saati:26.05.2021/12:40)

4.6 BOUCHERON

Boucheron' un tarihi, 1858 yılında, kumaşçı ailesinden uzaklaşan ve Paris' te ilk butiğini açan Frédéric Boucheron ile başladı. Altın işine kumaşların akışkanlığını ve esnekliğini getirerek yeni bir çıkır açmıştır.

Şekil 4.19: Boucheron tasarımı pırlanta, safir ve zümrüt Tavuskuşu Tüyü kolye

(<https://www.luismiguelhoward.com/blog/2016/7/5/masterpiece-london-2016-the-top-5-jewels>/Erişim Tarihi ve Saati:26.05.2021/13:00)

René Lalique ve Henri Vever gibi Art Nouveau sanatının yıldız isimleri ile birlikte dönem sanatının öncüsü olmuştur. Doğadan ilham alan değerli, yarı değerli süs taşları ve mineli mücevherler üretmişlerdir.

Şekil 4.20: Boucheron tasarımı elmas, safir ve mineli broş

(<http://ginkgo.com.tr/Erişim> Tarihi ve Saati:26.05.2021/13:30)

Art Nouveau sanatının giderek gözden düşmesi sonucu sanat dünyasında ki yeni arayışlarla beraber Boucheron’ nun düz çizgiler ve geometrik şekiller konusundaki zevki, elmas ve kontrollü renkli taş paletleri içeren Art Deco sanatının güzide parçalarının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

“Aslında bir mühendis olan Louis Boucheron, o sıralar tüm sanatlarda devrim yaratan geometriyi, Mallet Stevens ve Le Corbusier’ nin mimarisindeki, Pierre Chareu’ nun mobilyalarındaki, Wassily Kandinsky’nin resimlerindeki geometriyi yakalamıştır.”(İrepoğlu, 2000, s.169)

Şekil 4.21: Yeşim, lapis-lazuli, mercan, turkuaz, elmas ve platinden broş

(<https://www.golcondarte.it/recensioni/lapislazzuli-in-mostra-a-firenze-tutti-i-segreti-del-blu>/Erişim Tarihi ve Saati:10.06.2021/10:00)

5. SONUÇ

Takının varoluşundan itibaren geçirdiği evrelerde disiplinler arası çalışmaların ne kadar önemli olduğu anlaşılır. Her dönem kendi gereklilik ve kurallarıyla şekillenirken sanatsal çalışmalar daima sebep ve sonuç ilişkisini etkileyerek dönem yaşantısını, kültürünü, sosyal hayatını ve ekonomisini şekillendirmiştir.

Literatür araştırmaları yapılan çalışmada, Art Craft, Art Nouveau ve Art Deco hareketlerinin, dönem sanatları başta olmak üzere kuyumculuk sanatında da köklü değişikliklere neden olduğu görülmüştür. Sanayi Devrimi sonrası gelişen teknolojinin dönem yaşantısını baştan sona değiştirdiği gözlemlenmiştir. 20. yüzyıla gelindiğinde 1. Dünya Savaşı' nın ilerlemeyi her ne kadar sekteye uğratmış olsa da dünya genelinde yaşanan değişim tekrardan devam etmeye başlamıştır. Amerika' da başlayan Büyük Buhran ve sonrasında ki 2. Dünya Savaşı' nın çalkantılı ilerleyişinde sanat dünyası boş durmamış bu değişim ve gelişimin lokomotifi olmuştur.

İki dünya savaşı arasında mücevher tasarımı (kuyumculuk sanatı) üretimsel olarak bir durağanlık yaşasa da fikişsel anlamda eğitimle beraber durmaksızın ilerlemiştir. Dünya içinden çıkamayacağı bir buhrana girmiş gibi görünse de her zaman sanat ve eğitim sayesinde yenilikçi fikirler ortaya çıkmış, tüm alanlarda ilerlemeyi sağlamaya devam etmiştir.

Takı kültürünün dünyada ki herhangi bir gelişmeye karşı göstermiş olduğu refleksin resimden, heykelden, mimari bir alandan çok farklı olmadığı görülür. Tabi ki bunun en büyük etkisinin dönem sanat akımları öncülerinin kurmuş olduğu çeşitli loncalar ve sanat okulları olduğu yadsınamaz bir gerçekliktir. Günümüzde de bu gelişimi devam ettirebilmek adına eğitim ortamlarının daha da arttırılması gerekliliği gözlenmiştir. Bunun sonucu olarak günümüz sanatçıların hala o dönemde adımları atılan bu yaklaşımın olumlu etkilerini yaşamaktadır. İnsanlığın çok çeşitli alanlarda sanatsal üretim hayatının devam etmesinin en büyük kaynağı geçmişten günümüze kalan düşünsel anlamda ki miraslardır.

REFERANSLAR

- (Akurgal E. (1989), Anadolu Uygarlıkları, Net Turistik Yayınları, İstanbul, 1989,s.65)
- (Akurgal, E. (1998), Anadolu Kültür Tarihi, Ankara, 1998, s.11)
- (Arkun, N. (1984), 4.Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, İzmir 1984, s. 11-213)
- (Aydın, H. (2013). Dünyanın Oluşumu ve Tarih Öncesi Çağlar, T. Sivas (Ed.), Uygarlık Tarihi, Anadolu Üniversitesi ve Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir 2013, s.25)
- (Balfour I. (2009) Famous Diamonds, Fifth Edition. Antique Collectors' Club Ltd, Woodbridge-Suffolk, 2009, s.163)
- (Bayer P. (1989), Jewellery Makers-Motifs-History-Techniques, Jewellery for Aesthetes, Thames&Hudson Ltd, London, 1989, s. 110)
- (Cartlidge B. (1985), Twentieth-Century Jewelry, Harry N. Abrams Inc, New York, 1985, s.138)
- (Gür, S. (2007), Anadolu Uygarlıkları ve Antik Şehirleri, Alfa Basım Evi, İstanbul, 2007, s.7)
- (Sevin, V. , (2003), Eski Anadolu ve Trakya, A. Boratav (Ed.), Demir Çağ, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.180)
- (Özbağı, T. (1993), “Geleneksel Kadın Takıları-1”, Türkiye’de Yaygın Eğitim ve Sanat Dergisi, Sayı:5, Ekim, 1993, Eskişehir s: 13)
- (Değirmencioğlu, Ö. ve Ahipaşaoğlu S. , (1999), Anadolu’da Turizm Rehberliği Genel Bilgileri, Detay Yayıncılık, Ankara, 1999, s. 87)
- (İrepoğlu, G. (2000), Rönesans’ tan Günümüze Batı’ da Takı Kültürü, P Sanat Kültür Antika, Çağlar Boyunca Takı ve Mücevher, 2000, Sayı:17, s.69)

(İrepoğlu, G. (2016), “Avrupa Mücevheri” , Mücevher Üzerinden Tarihi Okumak, S.Ü. Sakıp Sabancı Müzesi, 17 Kasım-1 Aralık, 2016, s.26)

(İrepoğlu, G. (2013), Osmanlı Saray Mücevheri, İstanbul, 2013, s.17)

(İrepoğlu, G. (2000), Çağlar Boyunca Takı ve Mücevher, P Sanat-Kültür-Antika, Sayı:17, s.174)

(Kapucu, B. (1995), Art Deco Tarzı, **Art Decor**, 1995, Temmuz, s.118)

(Kırtunç, E. (1990), Anadolu Kuyumculuğu Ürünlerinden Kemer ve Tepelikler, Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat, 1990, Sayı:8-Aralık, s.77)

(Köroğlu, G. (2004), Anadolu Uygarlıklarında Takı, Türk Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları İstanbul, 2004, s.54)

(Mahir, B. (2009), Osmanlı Başkenti İstanbul’ da El Sanatları, Karaların ve Denizlerin Sultanı İstanbul, C.2, Yapı Kredi Yayınları, 2009, s.285-317)

(Newman, H. (1981), An Illustrated Dictionary of Jewelry, Thames and Hudson, London,1981, s.54)

(Porada E. (1965), Ancient Iran: The Art of Pre-Islamic Times, London, 1965, s.170-172)

(Pulle C. (1990), 20th. Century Jewellery, Mollard Pres, New York, 1990, s. 32)

(Raulet, S. (2002), Art Deco Jewellery, Thames&Hudson, London, 2002, s.29)

(Sağocak, M. (2003), Tasarım Tarihi, Endüstri Ürün Tasarımında 250 Yıl, Vipaş Yayınları, 2003, s.2)

(Soytogay, D. (2006), Endüstri Devriminden Günümüze Takı Tasarımında Biçime Etki Eden Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s:60)

(Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2005), Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005, s.27)

(Stech T. ve Pigott V. C. (1986), The Metals Trade in Southwest Asia in the Third Millennium B.C, Iraq 48, 1986, s. 39-64)

(Stokstad, M. (2005), **Art History**, Pearson Education, New Jersey,2005, s.897)

(Türe, A. (2011). Özgün Form ve Teknikler. N. Akın, (Ed.), Dünya Kuyumculuk Tarihi-I, İstanbul, İstanbul Kuyumcular Odası Yayınları, 2011, s. 216)

(Türe, A. (2011), Bizans Kuyumculuğunun Doğuşu ve Gelişimi, N. Akın (Ed.), Dünya Kuyumculuk Tarihi-II, İstanbul Kuyumcular Odası Yayınları, İstanbul, 2011, s.28).

(Türe, A. (2011), Dünya Kuyumculuk Tarihi-I Eski Çağlardan Orta Çağa, İstanbul Kuyumcular Odası Yayınları-I, İstanbul,2011, s.111)

(Yağan-Özdemir, G. & Boratav, O. (2019). Sürrealizm Sanat Hareketi ve Geçmişten Günümüze Takıda Kullanımı, 3. Uluslararası GAP Sosyal Bilimler Kongresi' nde Sunulmuş Bildiri, Adıyaman, 2019, s.4)

(Yılmaz, M. (2017), Osmanlı Takı Geleneği, M. Yılmaz (Ed.), Tarihsel Süreçte Mücevher, Gece Kitaplığı, Ankara, 2017, s.97)